

זה השער לה'

ויהי נועם ה' וגו'

בס"ד

בהג"ר עמ"י עש"ו

ס פ ר

בית יעקב

ח"ב

במדבר דברים

פרקי אבות מגילת אסתר מגילת רות ומגילת איכה

דרושים פירושים חידושים וליקוטים מכפרי רז"ל על התורה
בפרד"ס נצמדים מזהב ומפז רב נחמדים הנאמרים בצדק ובכור
היושר נבחנים.

זאת פעולת איש האלהים צדיק והכיד וענו הרב המופלא
בנסתר ובנגלה דנהירין ליה שביליה.

כמהר"ר יעקב הכהן טראב (מסלתון) זצוק"ל.

זוה הס' הנוכחי הוא א' ממה שהשאיר אחריו ברכה ג' ספרים נפתחים
הנז' בהקדמת ספרו שארית יעקב ח"א. ה' יוכנו להוציא לאורה זו
תורה שאר כתיבותיו ופניני אמריו על במדבר דברים חמש מגילות
והגדה של פסח. כדי לעשות נח"ר להרב המחבר ז"ל זכותו תגן
בעדנו ובעד כל המתנדבים והמשתדלים להוציא לאור חמדה גנוזה
והם קהל עדתינו הק' ילידי דמשק הדרים בעי"ת ניוירק חברת ק"ק
דמשק אחיעזר הי"ח. יחד כולם אתה ה' תשמרם. וכצנה רצון תעטרם.
ואורך ימים ושנות חיים טובים ומתוקנים יוסיף להם. ויזכו לראות
בביאת הגואל בעגלא ובזמן קריב אכ"ר.

המשתדל ע"ה צ"ון בכמהר"ר מרדכי טראב הכהן מסלתון הי"ו
בן אחיו של הרב המחבר. ממלא מקום מר אביו. משרת ומכהן
בק"ק דמשק אחיעזר בעי"ת ניוירק יע"א.

נדפס

בעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשל"ב

מגילת רות

הטעם שקוראים מגילת רות בשבועות, כתב הרב מוהר"ר אליהו הכהן ז"ל בס' בשורת אליהו וזה לשונו פשט הדבר להיות ששבועות זמן הקרבת הלחם ובאים בשבועות אחר ספירת העומר הבא משעורים ובמגילה הזאת מזכיר קציר שעורים לכן קוראים אותה בזמן הזה.

עוד אפשר לומר שמכאן למדנו גמילות חסדים, והתורה תחילתה וסופה גמילות חסדים כאומרם רז"ל לכן קוראים אותה בשבועות שהוא יום מתן תורה. עוד יש לומר על פי מה שאמרו רז"ל שכשם שכל נשמותיהם של ישראל היו בסיני גם מזליהו של גרים היו בסיני לכן לרמוז על זה קוראים מגילת רות שנתגיירה, בשבועות שהוא מתן תורה לומר שהגרים אף על פי שנשמותיהם לא היו שם מזליהו היה שם. עוד יש לומר לפי שמגילת רות לא נכתבה כי אם ללמדנו כח מצות גמילות חסדים ושבועות הוא מתן תורה לומר כל תורה שאין עמה גמילות חסדים אינה תורה.

עוד יש לומר שבהיות שיצא מלך המשיח מרות קוראים אותה בנתינת התורה לרמוז שענין המשיח הוא עיקר אחד מעיקרי התורה כמו שמנהג הרמב"ם ז"ל. עוד יש לומר על פי מה שכתב מהר"ח ז"ל בס' תנופה חיים בענין בועז דבר נפלא שגדר עצמו מהעבירה בענין רות שעשתה המצאה גדולה כדכתיב ורחצת וכו' ואיך יתכן שתשכב אשה תחת מרגלותיו עד שהוצרך בועז לישיבע ליצרו כדכתיב חי ה' שכבי עד הבוקר, אם כן כמו כן שצריך התלמיד חכם הלומד תורה להיות נזהר מלהכשל חס ושלום בדבר עבירה ואפילו אם בא יבוא איזה מעשה לידו ביחוד בלתי כונה ויבוא לידי נסיון, יתגבר על יצרו וכארי יתנשא לבל יכשל חס ושלום באסור ויהיה נשבע לקיים את המצות ע"ד שאמרו ביוסף שגדר עצמו ובזכותו נגדרו כל ישראל, וכן מצינו במשה רבינו ע"ה דגדר את עצמו ארבעים שנה שמלך בכוש ולא בא על האשה ואחר כך משעת מתן תורה פרש מן האשה. כח זכותו אהני לן לרבנן דעסקי באורייתא תדירא להיות נצולים מן העריות ואפילו אם יהיה ימים ושנים פורשים מנשותיהם. א"כ מהאי טעמא גופיה בא ענין קריאת רות במתן תורה להוכיח לנו לתלמידי חכמים הזוכים במתנת התורה כי התורה מגינה ומצילה, אפילו אם חס ושלום בא הענין לידי נסיון רגלי חסידיו ישמור שלא יכשל, את"ד ז"ל.

עוד פירוש אחר במה שכתוב בזה"ח סימן תרי"ט וזה לשונו שנכתב מעשה רות מפני שהיתה צנועה ביותר ועשתה חסד גדול לנעמי שעזבה אותה בבית שלא תחבייש והיא מלקטת לצורך נעמי ולבלתי לכת אחרי הבחורים שאם היתה לוקחת איש לא היה מניח לה לפרנס נעמי ועתה לקחה בועז וילדה בן לכן יצאו ממנה מלכים ונביאים וכו' יעויין שם. ונראה בזה דהטעם שתיקנו לקרות רות במתן תורה כי הגה מצינו ברות שהגם שהיתה גיורת היתה בת שלש מדות שהיו בישראל גב"ר

והיינו גמילות חסדים עם נעמי, בישנות שהיתה צנועה ביותר, רחמנות מה שלא היתה הולכת אחרי הבחורים להיות נשואה לאיש אחר מפני רחמנותה עם נעמי, והרי מה שזכינו לתורה ביום זה מסיבת שלושה אלה לכן נאה ויאה דבר בעתו לקרות רות במתן תורה א"ד ו"ל.

והרב פני יששכר ו"ל נותן טעם במה שאמרו רז"ל דרות לקחה כל ניצוצות הקדושה אשר היה בעורפה כמו שכתבו גורי האר"י ו"ל דהנה בשמואל קורא אותה הכתוב הורפה והנה מקודם היה שמה ערפה ונחסר משמה ששים וחמש מספר אדני לרמוז הקדושה שבה נחסר מאתה והלכה לרות ע"כ. ונראה לי לפרש הפסוק ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת וכו'.

איתא בגמרא מאי רות לפי שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות. ויש לדעת מה שאלה היא זו וכי צריכים אגחנו לידע טעם שמה של רות, והלא אין טעם בשמות. ומה גם ששם זה קראו אותה בבית אביה כשהיתה מואביה. ופירשו המפרשים שהכוונה היא שהשאלה היא למה לא שינו את שמה אחרי שנתגיירה כמו שמשנים את שם הגרים כל גר קוראים את שמו אברהם וכל אשה שמתגיירה קוראים אותה שרה או רבקה, וא"כ למה פה לא שינו את שמה אלא עזבו את שם הראשון רות? ותירץ לפי שיצא ממנה דוד וכו' ולרמוז זה לא שינו את שמה. והר"י אליהו הכהן ו"ל פירש שבהיות אמת שכל השמות אינם גופלים במקרה, כי אם השם יושם על שם העתיד מה שעתיד להיות ששמו מעיד עליו כמו כידור גבי מעשה של ר' מאיר וכו' ולכן הקב"ה משים בפי אביו ואמו השם שיקראו לו המורה על מעשיו כמו שגלוי לפני הקב"ה וכאומרם רז"ל במדרש חזית שלושה שמות יש באדם אחד שקורא לו הקב"ה ואחד אביו ואמו, ואחד כל העולם. וכל השמות מורים על שני מעשיו אם לטובה אם לרעה לזה שואל בעל המדרש לידע מאי רות כלומר מה מורה שם זה ששם הקב"ה בפי אביה ואמה שקראו את שמה רות. ותירץ לפי שגלוי לפניו יתברך שעתיד לצאת ממנה דוד שריוהו וכו' ולהורות על זה ששם בפי אביה ואמה לקוראה רות לרמוז על דוד ולכן לא שינו את שמה, ותראה שאותיות רות הם אותיות תור וכתוב וקול התור נשמע בארצנו ודוד נמשל לתור כדאיתא במדרש על שהיה משורר וכו' לכן נקראת רות שהוא תור שיצא ממנה תור שהוא דוד המלך שנמשל לתור על שריוהו וכו'.

באופן אחר פירש הר"י הנזכר שאיתא בזהר חדש שתורה שבכתב נקראת תורה ותורה שבעל פה נקראת תור יעויין שם ותור אותיות רות כנזכר. גם נקדים קושית המפרשים שמאחר שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה היה ראוי שתיקרה רייתה מלשון כי רייתה בשמים חרבי, לכן יש לפרש שכבר ידע המקשה שנקראת רות על שם דוד שריוהו אך הקשו שהיה ראוי שתיקרא רייתה ותירץ שהן אמת שהיה ראוי שתיקרא רייתה אומנם הוכרח לשם רות לטעם אחר הכלול בזה התירוץ שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה וכו' והוא כי רות אותיות תור שהוא רמוז לתורה שבעל פה ובהיות שיצא ממנה דוד שמלכוד שריוהו להקב"ה בשירים גם רייהו בלמוד התורה שבעל פה לכן לרמוז גם לזה, קראה רות ולא רייתה שבשם רייתה אינו יכול לרמוז בה שריוהו להקב"ה אומנם בשם רות שהם אותיות תור שהוא תורה שבעל פה לא היה מורה שם רייתה לכן נקראת רות ולא רייתה לרמוז לשני הטעמים.

באופן אחר פירש הר' הנזכר דכוונת השאלה מאי רות כלומר למה המגילה עצמה נקראת מגילת רות ולא מגילת בועז או מגילת נעמי וזה כוונת השואל מאי רות והשיב לפי שיצא ממנה דוד וכו'. הכוונה על מה שאמרו רז"ל שמגילה זו אינה ראויה שתיכתב בתורה שאין בה לא אסור ולא היתר לא טומאה ולא טהרה ולמה נכתבה להודיע כמה שכוון של גומלי חסדים שבעבור שגמלה רות עם חמותה זכתה שיצא ממנה דוד, באופן שמה שנכתבה זאת המגילה בתורה היא מסיבת רות לכתוב שכרה שזכתה שיצא ממנה דוד בשכרה. לזה תירץ בעל המאמר לפי שיצא ממנה דוד וכו' ומפני זה נקראת המגילה על שם רות.

באופן אחר פירש הר' הנז' משום שידע בעל המאמר שכבר דרשו גבי ערפה שנקראת כן משום שפנתה עורף לחמותה ולכן שואל עכשיו גבי רות מאי רות. כלומר עד עכשיו לא קשיא לי מידי משום שכך שמה, אומנם עכשיו שדרשו גבי ערפה ששמה ששמו לה השם מעיקרה היה על שם העתיד, אם כן גם רות למה שם הקב"ה בלב אביה ואמה ששימו לה שם זה, ותירץ לפי שיצא ממנה דוד שריות את הקב"ה א"ד ו"ל.

וילך איש מבית לחם יהודה, אמרו רז"ל עשיר היה ופרנס הדור היה ויצא מארץ ישראל לחוצה לארץ מפני צרות העין שהיתה בו שהיתה עיניו צרה בעניים שלא יבואו לדוחקו. ונראה מהכתוב עצמו איכא למשמע דבר זה שהרי לא היה לו כי אם שני בחורים רווקים ואשתו ולא תלו ביה טופלי ודבר מועט יספיק לו ולמה לו לילך לחוצה לארץ, אלא ודאי מפני צרות העין שהיתה בו ולכן הלך לו לחוצה לארץ. גם אמר לגור בשדי מואב כלומר כי כיון לגור שם בקבע ולכן נענש כי גר שם עשר שנים וק"ל (טוב טעם).

מסרה וילך איש מבית לוי וילך איש מבית לחם יהודה פירש הר' באיגרת שמואל ז"ל שבא להשמיענו שעמרם ואליםלך מתנגדים זה לזה כי כל אחד תפס בקצה אחד וזה שעמרם פירש מאשתו אפילו בזמן שהיה מצוה להדבק בה אלא שאחר כך בעצת בתו מרים החזירה כמו שאמרו רז"ל על פסוק וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי דהיינו שהחזירה, אומנם אלימלך היה להיפך שאפילו בזמן הרעב שהיה מצווה לפרוש מאשתו כמו שאמרו רז"ל על פסוק וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב ואפילו בזמן הזה לא פירש מאשתו וזה שאמר וילך איש, הוא ואשתו וזה שאמר הוא ואשתו ושני בניו ואילו פירש מאשתו הכי היה ליה למימר הוא ובניו ואשתו כמו שאמר בענין נח, לומר מדנסמכו הוא ואשתו שמע מינה שלא פירש הפך וילך איש מבית לוי.

וימותו גם שניהם מחלון וכליון מהו גם אלא אמרו רז"ל בתחילה מתו גמליהם ומקניהם ואחר כך מתו הם, וראשי תיבות ג"ם גמליהם מקניהם וזה אומרו גם ללמדך שאין בעל החוב פוגע בנפשות תחילה, אלא בתחילה מיסר לאדם בממון אם חזר בו מוטב ואם לאו פוגע באביהם הזקן אלימלך. וכשראה הקב"ה שעם כל זה לא תרגישו ולא נתנו לב לשוב מתו שניהם וק"ל הנז"ל.

וישאו להם נשים מואביות. במדרש, תני בשם ר' מאיר לא גיירום ולא הטבילו אותם ולא היתה הלכה להתחדש ולא היו נענשים עליהם עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, עד כאן לשון המדרש. ויש לדעת מהיכא נפקא ליה שלא גיירום ולא הטבילו ותו על מה שאמר ולא היתה הלכה להתחדש וכו' ולא

היו נענשים עליהו כל זה אינו מובן. והרב מתנות כהונה ז"ל פירש, לא באת לכלל זה שיתחדש הלכה שיהיו מותרין וכו' כדי שלא יהיו נענשים עליהם עד כאן לשונו. ובאמת שהוא דוחק, ואפשר לומר במה שכתבנו בקונטריסנו דנסתפק הרב הגדול מהר"ר יעקב אלפנדרי ז"ל במוצל מאש סימן מ"ו בראובן שבא על אשת איש והוא ברור להם שתבעל חי ושניהם כיוונו לאיסור, ואחר כך נתברר להם שבשעת ביאה כבר היה מת הבעל והיתה פנויה אם מצי ראובן לקחתה לו לאשה, או אמרינן שהוא בכלל מה שאמרנו אסורה לבעול ואסורה ליה. ואני בקונטריסי ותבתי דשריא ליה, איכו האשתא מעין דוגמא יש לחקור בערפה ורות דהגם דבאותה שעה עדיין לא נתחדשה הלכה דמואבית שהיא והם כיוונו לאיסור דסברי דאסורות הן ובודאי כפרה בעי ולא גרע מאשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה שצריכה כפרה מכל מקום לפי האמת לא עשו איסור לישא אסורה לבוא בקהל דמותרת היא ואין נענשים כבא על אשה אסורה ודומה היא למה שאמרנו דכוונו לאסור והיתה פנויה ומותרת לבעול. הנה כי כן ממאי דכתיב וישאו להם נשים מואביות מוכח דהכתוב בא להגדיל עוונם ומה גם דתיבת להם מיותר, ואם הוא בשביל שהיו מואביות אין העונש כל כך דלפי האמת מותרות ולכן סבר ר' מאיר שלא גיירום ולא הטבילום וזה עון רב. וזה שאמר וישאו להם נשים מואביות שלא גיירום ולא היתה הלכה להתחדש ובודאי דצריכי כפרה אך לא היו נענשים עליהם כבא על אסורה בקהל דמואבי ולא מואבית הגם דבעו כפרה ולכן אמרינן דלא גיירום ולא הטבילום ע"כ.

ותשב משדי מואב כי שמעה בשדה מואב, אפשר לומר רמז שעשתה תשובה על שלא מיחתה בבעלה שיצאו מארץ ישראל ונתעכבו בשדי מואב, וזה שאמר וחשב משדי מואב שעשתה תשובה מחטא של שדה מואב, כי פקד ה' את עמו לתת לחם, דקימא לן בגמרא (במס' כתובות דף מג) דעבד עברי חייב לזונג, וזה שאמר כי פקד ה' את עמו דיקא לתת להם לחם שכבר היה מוכן, רק העונות היו סיבה לעכבו ועכשיו ריחם ה' לתת להם לחם שכבר היה מוכן, ומה שחסר הוא לתת להם.

ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה! אמרו רז"ל ותלכנה שהיו עסוקות בהלכות גרים לשוב אל ארץ יהודה לשוב בדת היהדות, כמו שכתב בס' בשורת אליהו. ואפשר לרמוז כי תיבות ותלכנה בדרך בגימטריא היו בהלכות גרים, בדקדוק.

ותלכנה אמרו רז"ל אמר ר' אבהו בא וראה כמה חביבים הגרים לפני הקב"ה שכיון שנתנה דעתה להתגייר השווה אותה הכתוב לנעמי דכתיב ותלכנה שתייהם. ולעניות דעתי דבא הכתוב להשמיענו שדרך העולם כשהמקום הוא רחוק מעיר לעיר מתעכבים בכפרים כדי לנוח שם ולא ירבה עליהם הטורח, אבל נעמי ורות מרוב חבתם לאר"י היו הולכות תמיד ולא נחו בכפרים כדי למהר ולהגיע לארץ ישראל שעה אחת קודם. ולזה אמר הכתוב ותלכנה שתייהם שתמיד היו בלי הפוגה ולא היו נחות עד בואם לבית לחם.

ותאמר נעמי לשתי כלותיה וכו', נמשך למה שאמרנו למה שהיו עוסקות בהלכות גרים ואתיא מכללא לדחותם שמא בשביל איזה סיבה באו ולא לשם שמים, לכך אמרה נעמי לכלותיה לכנה שובנה כי כל עצמכם לעשות לי

כבוד ולצוותא בעלמא ולא הגרות עיקר לשם ה', ואם כן לכנה שוכנה וכו' והם השיבו לה כי אתך נשוב לעמך ונראה כי העיקר הוא לכבודה וכך אמרו לה כי אתך נשוב לעמך ובעבורך נלך לעמך, ואז הוסיפה לדחותו, ובכלל אמרה כי יצאה בי יד ה' לומר דת ישראל חמורה מאוד ונענשים עונש חמור בעוברים על מצות ה' וממני תראו כמה לקיתי, ומזה הכריע שעורפה חזרה תכף לעמה, ומעיקרא לא עשתה אלא לפנים. מהרב הנזכר..

ורש"י ז"ל פירש הזאת נעמי שהיתה יוצאה בצבים ובפרדים חזיתם מה עלתה לה, לפי שירדה לחוצה לארץ, ולי נראה שבא הכתוב להודיענו מוסר השכל ודרך ארץ שאם יראה אדם לחבירו שירד בו גלגל העולם החוזר והיום בצער גדול מלבד שאסור לשמות במפלתו אלא אדרבה צריך לדבר על לבו ולנחמו ויאמר לו רחמי שמים מרובים כי לא כלו רחמיו, וגם האדם יהרהר בתשובה שלא יקרה לו כמו שקרה לחבירו, ולכן אמר ותהום כל העיר נעשה המיה בעיר לשוב כל אחד מעבירות שבידו שלא יקרה להם כנעמי, והיו אומרים הזאת נעמי שהיתה נעימה במעשיה הטובים וקרה לה כדבר הזה ודאי שה' ירחם עליה כי לא כלו רחמיו ע"כ.

ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרה כי המר שדי לי מאוד וכו' וה' ענה בי ושדי הרע לי, למדנו מדברי נעמי שאם יבוא צרות על האדם לא יאמר מה פשעי ומה חטאתי כי באו עלי כל הצרות, אלא יאמר צדיק ה' וצדיק דינו ועוונותי הטו אלה ומנעו הטוב ממני ולכן אמרה כי המר שדי לי מאד וה' ענה בי כלומר העיד בי שאני חייבת ומעשי אינם טובים ולכן ושדי הרע לי על רוב עוונותי שיש לי לכפר על חטאתי וק"ל.

כי מר לי מאוד מכם כי יצאה בי יד ה', פירש מהרח"ף ז"ל, נראה לפרש דלגבי נעמי מת בעלה תכף ושוב הפסידה את בניה אבל מחלון וכליון בתחילה מתו גמליהם ומקניהם ואחר כך מתו הם ואם כן שפיר אמרה אל בנותי דידי אינו כמו שלכם כי מר לי מאוד מכם אתם זכיתם שקודם מתו מקניכם דאין בעל דין פוגע בנפשות תחילה רק אני כי יצאה בי יד ה' דהיא מדת הרחמים יצא ממני, ובוה רמזו המפרשים ז"ל וימותו ג"ם ראשי תיבות גמליהם מקניהם ואחר כך אמר שניהם ע"כ.

ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה. פירש הרב אליהו הכהן ז"ל שהיו הולכות ובאות עוסקות בענין זה אם היה יותר טוב לשוב בתשובה בארצם באותו פרק באותו מקום או לשוב בתשובה שם בארץ יהודה ולמהר מיד לארץ ישראל ואמרה להם נעמי שיותר טוב בתשובה בארצם וזהו ותאמר נעמי לכנה שובנה בתשובה שם אשה לבית אמה, במקום החטא, על דרך באותו פרק באותו מקום ובית אמה הוא בית עבודה זרה, כדרך אומרים לעץ אבי אתה וכו' שישבו בתשובה באותו מקום של עבודה זרה בית אמם.

עוד יש לומר שאמרה לתן לכנה שובנה שהוא כפול, אומנם כוונתה לומר לכנה עתה ואחר כך שובנה מעצמכם ואל תבואו עכשיו עמי שלא יאמרו שלא ברצון טוב באתם אלא שאני הפצרתני בכם. לכן לכנה עתה ואחר כך שובנה לבדכם. ואחר ששמעו את דבריה השיבו לה בטוב טעם ואמרו לה כי אתך נשוב לעמך, כלומר שמענו את דבריך אומנם היותר אשה חשובה וגדולה בישראל, עדותך

שתעדי עלינו שאנו ברצון טוב באנו, וזה אומרו כי אתך נשוב, ובהיות אתך אין אנתנו מתיראים כלום. ואומרה בפעם השנית שובנה בנותי למה תלכנה עמי העוד לי בנים במעי, כלומר נתנה טענה אחרת שאין ראוי שיבואו עמה אלא שישובו בתשובה הם מעצמם נפרדות ממנה והטעם שבבואכם עמי יאמרו שעוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים ולכן אתם באתם עמי לכן שובנה בנותי ואף על פי שאני זקנתי מהיות לאיש. עם כל זה ידברו עליכם לכן שובנה. ע"כ.

כי מר לי מאוד מכם, בשבילכם שאתם לא שמחתם, ולמדנו דרך ארץ שאם אדם רואה חבירו שהוא בצער עליו לנחמו ולפיסו ולברכו, ואפילו שגם הוא משותף באותו צער אלא שהוא גדול ממנו ראוי לנחמו שכן מצינו בנעמי שאפילו שגם היא בצער על בניה ועל בעלה עם כל זה אמרה להם כי מר לי מאוד בשבילכם והניחה צערה וברכה אותם ואמרה יתן ה' לכם ומצאנה מנוחה ודברה להם כמה דברי נוחמים המתישבים על לב שומעיהם, שכן ראוי לעשות כל מי שהוא ירא שמים. ע"כ.

ורות דבקה בה. הנה מגילת רות אילו לא נכתבה אלא בשביל דבר זה די והוא שמצינו אפילו בימי חכמי התלמוד היתה שנאה עצמית בין כלה וחמותה עד שאמרו שאיש אחד אסור לו להתיחד עם שתי נשים, ואם הם כלה וחמותה מותר להתיחד שאין מחפין זו על זו מרוב השנאה שיש ביניהן, אבל רות וחמותה היה ביניהן אהבה עזה עד שהיו שתיהן כנפש אחת מה שלא נמצא כך בשום זמן בחמות כזו אשר היתה תמיד מתפללת עליהן ומנחמת אותן ואוהבת את רות אהבה עזה, וגם רות היתה אוהבת את חמותה שכן אומרות הנשים לנעמי כי כלתך אשר אהבתך ילדתה, משמע מזה שרות אוהבת לחמותה, וזה ענין פלא שלא נמצא כן ברוב בני אדם וק"ל.

יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי. אמרו במדרש רות, עם המתים שנטפלתם בתכריכיהם ועמדי שוותרו לה כתובתן. הנה קימא לן בדין ופסקו מרן ז"ל באבן העזר (סי' קיח) דהאשה שגבתה כל הנכסים בכתובתה אינה חייבת בקבורת בעלה אבל כאן רות וערפה עשו לפני משורת הדין שאף על פי שאין בנכסים כדי כתובתן עם כל זה ויתרו לבעליהן דמי תכריכיהם והקבורה. ולא עוד אלא שגם מה שנשאר מכתובתן ויתרו הכל לחמותן. והרב בעל מתנות כהונה ז"ל פירש כי אולי נעמי היתה עריבה לכתובתן ולא ידעתי מי הכניסו בדוחק זה, שהרי יכול להתפרש דפשיטא כי מה שנשאר להם מנכסי בעליהם מחלון וכליון, ויתרו אותו לנעמי חמותן מרוב אהבתן עמה וק"ל.

ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה. יובן על מה שאיתא במס' בבא מציעא דריש לקיש לקיש חזייה לר' יוחנן דהוה סחי בירדנא שוור ואתא וכו' אמר ליה ר' יוחנן אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי דשפירא מינאי קביל עליה (אם תחזור בך אתן לך את אחותי שיפה יותר ממני קבל עליו לחזור) בעי למתדר לאתויי מאניה ולא מצי לחזור שכיון שקיבל עליו עול תורה תשש כוחו. והכא נעמי אמרה לה הלכות גרים ורות השיבה על הכל אל אשר תלכי אלך, ואחר שקיבלה עליה המצות עשתה על רות רושם שלא וזיתה יכולה ללכת בוריזות כדמעיקרא לפי שקבלה בלב שלם כל מה שאמרה לה חמותה וזה מופת חותך שבלב שלם קבלה עליה ולכן תשש כוחה. וזה שאמר התנא כי מתאמצת היא

ללכת אתה כי בחווק ובכח היתה הולכת כלומר שהרגישה נעמי שתשש כוחה משעת הקבלה ואילך וזה אומרו ותרא כי מתאמצת היא ללכת כלומר שהיתה צריכה להתאמץ כדי ללכת והוא מופת שגמרה בלבה ובנפשה להתגייר על כן ותחדל לדבר אליה ע"כ.

ואפשר לרמוז כי ראשי תיבות ו'תרי כ"י מ'תאמצת ה"יא, הם אותיות כמות, שראתה ברוח הקודש שנחשבת בשמים כמות, על כן ותחדל לדבר אליה, והכתוב מודיענו זה באומרו ותלכנה שתיהם לומר שהוקש מעלתם ומשמע שתיהם שוות כאחד בשקל הקודש, ע"כ.

ותרא כי מתאמצת היא, פירש הר"י בקול יעקב בהקדים מאמר הגמרא מיום שנחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים. הכוונה בזה לדעתי על הוראה עצומה והיינו שאין המחיצה הזאת כשאר כל המחיצות שמבדילין בין שני הצדדין שאין לבוא מצד זה לזה ולא מצד זה לזה אבל המחיצה הזאת לא כן הוא כי היה באמת רק הפסק מצד אחד דהיינו נגד ישראל והדמיון בזה לשנים שסוגרין דלת ביניהם הנה אם הפנימי סוגר הדלת כדי שלא יוכל החיצון ליכנס הרי המחיצה הזאת נקראת הברזל בין החיצון לפנימי ולא בן הפנימי לחיצון כי הפנימי אם ירצה יכול לפתוח ולצאת כי המוסגרת לפניו ובידו לסגור ולפתוח ולהיפך אם החיצון סוגר ונועל הדלת מבחוץ הרי הברזל בין המחיצה הוא רק בין הפנימי לחיצון ולא להפך כי החיצון בידו לפתוח וליכנס בכל זמן שירצה, וכן הכוונה כאן שהקב"ה עשה מחיצה מברזל בין ישראל לאביהם שבשמים כלומר שאין לנו רשות ליכנס בעובי הקורה לפני הזמן כמאמר בעל השיר השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ אבל ביד הקב"ה היכולת לגאלנו כל זמן שירצה וא"כ גם כאן הכוונה על אופן זה כי המות מפריד בין המת ובין החי לא ההפך כי המת אינו יכול לבוא אל החי אבל החי עוד יכול לבוא אל המת כאשר ישדוק לו המוות וכמאמר דוד המלך ע"ה במות הילד אני הולך אליו והוא לא ישוב אלי, והנה היה מהראוי לומר בינך וביני בדרך טבעי מיתת נעמי קודם למיתת רות אבל אמרה ביני ובינך לחלוק כבוד לנעמי לומר שהיא תמות קודם לנעמי כלומר כשאמות אז לא אשוב אליך, אבל עכשיו עודני בחיים לא אעזבך והענין נכון ודו"ק.

ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה, פירש הרב אליהו הכהן ז"ל הכוונה ותרא נעמי שהיתה צריכה לעשות כח ולהתחזק עצמה כדי שתוכל ללכת בשוה עם רות ולא יכלה, לפי שרות היתה הולכת במהירות כדי למהר ליכנס תיכף ומיד תחת כנפי השכינה וכראות נעמי שגדלה חבתה כל כך ליכנס תחת כנפי השכינה בראותה אופן הליכתה ולכן ותחדל לדבר אליה עוד, שידעה נאמנה שבכל לבה ובכל נפשה באה ע"כ.

עוד יש לומר הכוונה שראתה נעמי כי מתאמצת רות ללכת אתה היתה ההליכה קשה לה שלא היתה רוצה ללכת אתה מרוב דברים שהרבחה עמה אז ותחדל לדבר אליה משום שצריך שתהיה שמאל דוחה וימין מקרבת.

עוד יש לומר פירוש ותרא, חוזר על רות, כיון שראתה רות שהיתה מתאמצת נעמי שלא תלך עמה ותחדל רות לדבר אליה מלדבר ולהשיב דברים לנעמי משום שאמרה אפשר שחטת את לבי שלא לשוב אל ה' כמו שעשתה לערפה, לכן ותחדל

לדבר אליה והלכה בשדה לבדה נפרדת ממנה.

ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. ויש לדקדק שהיה ליה למימר ותהום כל העיר עליה והיא נעמי אשר מכירים אותה מקודם, וכמו שסיים ותאמרנה הזאת נעמי? אבל נראה לפרש במה שנקדים מה שפירש רש"י ז"ל, על פסוק יפות מראה סימן הוא לימי השובע שהבריות נראות יפות זה לזה. ויתכן לומר דלפי שעברו עליה ימים של צער ועוני, כשראו לנעמי זרות חשבו שרות היא נעמי שכן היתה בתחילה יפת מראה מהשובע והעושר, ולא עלה בדעתם שנעמי ההולכת עמה אלא איזה משרתת. ואחר זה הסתכלו בה היטב היו מסתפקים בדבר ולכן אמר ותהום כל העיר עליהן לדעת מי אחת מהן שהיא נעמי והיו אומרים זה לזה הזאת נעמי או זאת שפניה לא היו לה עוד להכירה וכשהרגישה בדבר אמרה להם אל תקראנה לי נעמי כי מה שראיתם שאני נשתניתי ממה שהייתי לפי כי המר לי שדי מאוד, ולכן אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרה כי כן ראוי לי להקרא.

ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא חן בעיניו. אפשר לפרש על פי מה שאמרו רז"ל שהיתה יפיפיה ביותר שכל הרואה אותה מיד ניקרי, וזהו ויקר, לכן מצניעותה וצדקתה גלתה דעתה שכאשר ראה תראה איש מסתכל בה תכף תזרת לאחוריה ותשב אחור כדי שלא יסתכל בה ויחטא. וזה אומרה ואלקטה בשבלים ואהיה מכוונת ללכת אחר אשר אמצא חן בעיניו לאחור ולא לפנים למונעו מן החטא. (מהר"י חיד"א).

ויקר מקרה חלקת השדה לברעו למדנו מכאן שה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. ולכן ויקר מקרה, וגם מי שהתחיל מזולו לעלות מן הברכה העליונה בכל דבר יתחזק מזולו כי אילו לא התחיל מזולת להצליח לא היתה רואה שדה של ברעו אלא היתה הולכת לשדה אחרת והם מכלימים אותה ולוקטת מעט מזעיר כדי מזונותיה בצמצום גדול, אבל עכשיו לקטה דבר שיש בו כדי שביעה לת ולחמותה וזה מרוב הצלחתה שהתחילה להצליח (מהר"י הנ"ל).

ותלך ותבא ותלקט בשדה. במדרש הקשה והלא עדיין היא הולכת וכיצד אומר ותבא. אלא שהיתה עושה סימנים לרכה לפני שתכנס לשדה, לימדנו הכתוב בכאן דרך ארץ שהאשה הכשרה והצנועה ראוי לה לקצר דבריה כל מה שתוכל בדברה עם בני אדם וכמו שהזהיר התנא ואל תרבה שיחה עם האשה, כן האשה מזהרת שלא להרבות שיחה עם האיש ולכן רות הצדקת היתה ניתנת סימנים על הדרכים כדי שלא תצטרך בפעם השנית לשאול בני אדם על דרך העיר, היכן הוא כדי שלא ירבה עמה בדברים, ודברי הבאי יבא לדבר אתר ואין ראוי לאשה כשרה כמות לעשות כך, ולכן היתה עושה סימנים לדרכים שהלכה בהן וק"ל (טוב טעם). והנה ברעו בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ויאמרו לו יברך ה'. יובן במה שכתבו רז"ל לפי שראה אשה יפה כזאת שאמרו עליה כל הרואה אותה ניקרי אמר לקוצרים ה' עמכם כדי להצילם, וכבר כתבו רז"ל אפשר שכינה עמו והוא יבא לידי חטא? ויאמרו לו יברכה ה' כי גם לך צריך ברכה זו ודו"ק (מהר"ש אוזידא).

ועוד ותאמר אלקטה בא אחרי הקוצרים כלומר ראה חסידותה שלא הביאה עצמה בגדר שהקוצרים יטעו ללקט אחריה שלא יעברו על דברי רז"ל שאמרו

אסור ללכת אחורי אשה אלא היתה עושה אופן לבוא היא אחרי הקוצרים ולא הקוצרים אחריה כדי שלא יסתכלו בה.

ועוד ותעמוד מאז הבוקר וכו' שעמדו בתפילה כמו שכתוב ויעמוד פנחס ויפלל וכן רות האריכה בתפלתה שעמדה מאז הבוקר ועד עתה שהוא חצי היום, זה שבתה הבית מעט אלא הולכת לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, כמו שכתוב על רבקה ותלך לדרוש את ה' לכן אמר לה בועז הלא שמעת בתי הטוב שדיבר עלייך הנער ולכן אל תלכי ללקוט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה כלומר וגם אם לא הבנת דבריו לטובה או לרעה עם כל זה לא תעבורי מזה וכתה תדבקין וכו'.

באופן אחר פירש הרב מהרש"ף ז"ל במה שחקר הרב ג"פ ז"ל איך באים גרים דאיכא משום גזול קונה, והתירוץ לזה הוא דהותר לגזול כמו שכתב הרב בית יהודה ז"ל על פסוק אל יבוזו לגנב כי יגנוב דבשום פקוח נפש מותר. עוד נקדים מה שכתב במדרש פרשת אמור אומות העולם שמכלים שדותיהם כתיב בהו כי אעשה כלה בכל הגוים, אבל ישראל שאינם מכלים שדותיהם ואותך לא אעשה כלה ע"כ. והשתא זהו שאלת בועז למי הנערה הזאת הרי היא תחת שר אחד למעלה ואיכא גזל שבאה להתגייר ולזה חידש לו הנער דמואביה היא אך ליכא משום גזל דהרי השבה עם נעמי להתגייר משדה מואב שמכלים שדותיהו ולהכי מעותדים כל האומה לכליון חרוץ וזו רצתה לצאת מהסכנה ולכך באה להתגייר ומשום פקוח נפש הותר וליכא חשש גזל כלל ע"כ.

ויאמר בועז אל רות הלא שמעת בתי וכו'. הן בעודנו ספר אגרת שמואל בידי ראיתי להרב ז"ל שהוא מפרש דברי הנער הנצב על הקוצרים כולו כהדר"ת שכל כוונתו לספר בשבח רות ולפי שטת הרב ז"ל כי כל דברי הנער בשבת וכו' אפשר שזו היתה כוונת בעז לרות הלא שמעת בתי את כל דברי הנער המגדיל שבחך וכיון שהיה בפנייך ואת שומעת ודאי הוא מקצת שבחך, דקימא לן אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו אם כן איפוא אנכי מצוך אל תלכי ללקוט בשדה אחר שאני רוצה בך ע"כ.

ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' למדנו מבוועז הצדיק שפועל העוסק במלאכת בעל הבית אסור לו להתבטל ממלכתו ואפילו שיבואו אנשים ויתנו לו שלום ישיב להם דרך קצרה וכל שכן אם עוסק במלאכת שמים כגון מלמד תינוקות של בית רבן וגם קוברי מתים כשהם חופרים הקבר שצריך לקצר השלום עמהם. כדי שלא יתעכבו בקבורת המת אלא צריך למהר בקבורתו והבא אצלם יאמר להם שלום בדרך קצרה כדרך שאמר בועז לנעריו ה' עמכם והם השיבו בדרך קצרה ואמרו יברכך ה' וק"ל.

באופן אחר פירש הר"י אליהו הכהן ז"ל ויאמרו יברכך ה' אומנם בא לרמוז בחסידות הקוצרים שלא היו בטלים ממלאכתם ולא היו עושים מלאכתם רמיה ולא היו משיבים שלום לשום אדם כמעשה אבא חלקיה, ולזה ויאמרו לו יברכך ה' כלומר בהיות הוא בעל השדה השיבו לו ויאמרו יברכך ה' אומנם לאתרים לא היו משיבים כלל, וזהו ויאמרו לו, דיקא.

עוד יש לפרש שבראות בועז אשה יפה כלבנה ברה כחמה והיא בתוך הקוצרים חשב אולי נתנו עיניהם בה ולכן אמר להם ה' עמכם לרמוז להם מאמרם ז"ל איש ואשה שזכו שם יח ביניהם יו"ד מהאיש וה"א מאשה ופירש רש"י ז"ל איש ואשה

שזכו שלא יהיה הוא גואף והיא נואפת, וזהו שרמזו להם בועז באומרו כשראה רות ביניהם חשב שמא נתנו עיניהם בה לשם ניאוף, ואמר להם ה' עמכם כלומר מאחר שאתם נשואים זה' עמכם שהוא שם י"ה אשר בין איש לאשתו אין ראוי לעשות דבר רע. או אומרו זה' עמכם ולא יראה בכך ערות דבר ושב מאחריך והם השיבו לו לרמוז שחס ושלום שלא חשבו בה כלל והיא אינה ראויה אלא לו שהוא פנוי, והם רמזו לו באומרם יברכך ה' לרמוז על מה שאמרו רז"ל כל השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה שכתוב להניח ברכה אל ביתיך אם כן יברכך ה' לך אתה עמה כיון שראה בועז ששום אדם לא גע בה ולא נתנו עיניהם בה מיד הלך אל הנער הניצב על הקוצרים לשאול עליה ואמר לו למי הנערה הזאת, "למי" בגימטריא שבעה עשר במספר קטן, וגם בועז עם הכולל במספר קטן עולה שבעה עשר כלומר לבעז הנערה הזאת ולו גאה.

ויאמר לקוצרים ה' עמכם וכו'. שמעתי מהרב רחומאי הרב יעקב הררי נאעם ז"ל שפירש משם המפרשים על פי מה שכתב האר"י שצריך האדם לכוין באכילתו לברך ניצוצי הקדושה אשר הם מוטמנים ובאים בתוך האוכל וזהו הטעם שברא הקב"ה התבואה שיש בה כמה מיני מעשים, דישה קצירה זוריה ואפיה, וכיוצא, מפני שיש בה כמה נשמות שהם בתבואה לתקן ועל ידי עונות האדם מתחייב ארבע מיתות בית דין לכן צריך האדם לעשות מעשים אלה שהם דמיון ארבע מיתות בית דין, קצירה כנגד הרג, דישה כנגד חנק זריה כנגד סקילה אפיה כנגד שריפה, ועל ידי זה נתקנים ניצוצות הקדושה שבתוכם. עוד ידוע שארבע אותיות הויה ברוך הוא כנגד ארבע מיתות בית דין, וזה שאמר להם בועז ה' עמכם כלומר שאתם מכוונים בקדושה זו לעשות ארבע מיתות בית דין שהם כנגד ארבע אותיות הויה ברוך הוא ויאמרו לו יברכך ה' כלומר כל כוונתינו לתקן ניצוצות הקדושה אלו על ידי ארבע מיתות בית דין במעשים הללו. ובוה פירש שמה שאמר דוד המלך ע"ה שהוא מקלל את הרשעים שלא יבואו ניצוצות נשמותיהם בתבואה שהיא לאכילה כדי שיהיו נתקנים במעשיהם, אלא יהיה כתציר גנות כלומר כעשב הזה שהוא עולה על הגג שקדמת שלף יבש ואין בו לא קצירה ולא זריה וכו', וזה אומרו שלא מלא כפו קוצר וכו' וגם ולא אמרו העוברים ברכת ה' עליכם כמו שאמר בועז ה' עמכם וגם הם יאמרו ברכנו אתכם בשם ה' שאמרו יברכך ה' ושפתים ישק ע"כ תוכן דבריו.

והרב אם המלך ז"ל פירש כוונתם באומרם לו יברכך ה', עיין מה שכתב בס' וילקט יוסף שאותיות האמצעיות של עשיר במלואו הם שלושים ושש, ואותיות אמצעיות של עני במלואו הם מספר עשרים ושתים התפרש ביניהם ארבע עשרה וזה הרמז ד"י מחסורו אשר יחסר לו במה שנותן ליד העני שיברכהו ה' בכל מעשה ידיו, ולרמוז לזה ויאמרו לו יברכך ה' שיבורך להיות עשיר במספר ל"ו שלושים ושש.

עוד פירש על פי מה שכתוב במס' כתובות אשר יחסר לו זו אשה כמו שכתוב אעשה לו עור כנגדו ובעז היה אלמן וכל השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה ולכן אמרו לו יברכך ה' רמזו לו בתיבת לו ברמז על האשה כדי להגית ברכה אל ביתו ע"כ.

עוד ויאמר לקוצרים ה' עמכם אמרו רז"ל שצריך האדם להזכיר בתפילתו בזכות שלשה אבות אברהם יצחק ישראל סופי תיבות מקל גימטריא עמכם ואפשר שזה רמז בועז ה' עמכם. ה' שהיא מדת הרחמים עמכם לרחם בכל בזכות אברהם יצחק וישראל שסופי תיבות שלהם גימטריא עמכם, ויאמרו לו יברכך ה' רמזו לו ברכת כהנים שהם חמש עשרה תיבות בזכות חמש עשרה שנים שהיו ביחד אברהם יצחק וישראל ועבדו את ה' במוט"ב תלתא כחדא (חומת אנך).

ויהאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת. והנה טעם שאמר למי ולא אמר מי הנערה, כדי לדבר בלשון קצרה כדרך החכמים המדקדקים בדבורם לדבר בלשון קצרה ולכן אם יאמר מי הנערה זהם ישיבוהו רות, עדיין צריך אחר כך לשאול בת מי היא או אשת מי היא כי לא יכיר בה בשמה לבד, להיותה אשה, לכן שאל מתחילה למי היא כדי לדבר בלשון קצרה.

או נאמר באופן אחר בועז רצה לדעת אם היא אשת איש או פנויה אבל היה מתבייש לשאול בפירוש שמא יחשדוהו שמא נתן עיניו בה לישא אותה כי אלמן היה ובנקל יחשדוהו לכן שאל למי הנערה הזאת כלומר ברשות מי היא שאם יאמרו לו בת פלוני היא הוכחה שהיא פנויה ועדיין היא ברשות אביה ואם היא אשת איש וכבר יצאה מרשות אביה בודאי שיאמרו אשת פלוני היא ולכן שאל למי הנערה הזאת.

ויען הנער הנצב על הקוצרים ויאמר נערה מואביה היא השבה עם נעמי משדי מואב, הכוונה בשומעו ששאל להכירה ואמר למי היא ולא אמר מי הנערה הבין הוא כי כוונתו אם יש לה בעל כי רצונו לישא אותה, ויאמר נערה מואביה היא כלומר זאת ראויה אליך שהיא עדיין נערה וראויה לילד והוא אין לו בנים שמתו ועליו שישא אשה שראויה שתלד ולא זקנה, ואמר מואביה היא כלומר אין לחוש אל מה שאמר הכתוב לא יבוא עמוני ומואבי זכו' כי למדתנו רבנו עמוני ולא עמונית זכו' זה אומרו נערה מואביה היא ועוד תראה כוונתה שנתגירה לשם שמים ששבה עם נעמי עם היותה עניה שכולה וגלמודה בעירום ובחוסר כל והלא תראה מיהכן שבה מארצה וממולדתה משדי מואב ועזבה את אביה ואת אמה עם היות בת מלכים ושבה עם נעמי עם היותה בחסר כל, יורה שלא נתגירה אלא לשם שמים ע"כ.

ויען הנער הנצב על הקוצרים ויאמר נערה מואביה היא השבה עם נעמי. פירש הר"י ברכ"ט ז"ל רבוי דברי הנער לא לחנם היו דהוה ליה למימר כלת נעמי, אלא שבא לגנותה ולבזות אותה בפני בועז שאינה נוהגת בדין הלקט כראוי, דדין הלקט הוא הנושר בשעת קצירה, והיא אמרה אלקטה נא אחרי הקוצרים כלומר ואפילו שלא בשעת קצירה, ואחר הקצירה. ועוד אחרת שאמרה ואספתי בעומרים אחרי הקוצרים כי לפי הדין אין שכחה אלא בשעת עמור ותיא רוצה לאסוף שכחת העומרים אחרי הקצירה, ואינה ממתנת עד העמור, ועוד לפי הדין תוך היד של הקוצרים ותוך המגל של העניים ולא אחורי יד ואחורי המגל של הקוצרים שהוא לבעל הבית, והיא מלקטת ומאספת אפילו אחרי יד הקוצרים ולא זו בלבד אלא אפילו גם זאת ותבוא ותעמוד זכו' כלומר שהיא עומדת בפני העומרים כדי שישכחו, ואנן חנן עמדו העניים בפניו או שחפשו בקש אינו שכחה, ועוד חנן שלושה משמרות ביום בשחר משום מניקות בחצות משום תנוקות ובמנחה משום זקנים,

והיא אינה עושה כן אלא עומדת מאז הבוקר ועד עתה בכל שלושה המשמרות, לכן אמרה נעמי איפה לקטת היום כלומר באיזה זמן היום לקטת ע"כ.

ותבא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה, רצה הנער לשבחה לומר לו שהיא זריזה במעשיה ועומדת על רגליה מאז הבוקר ועד עתה והיא בעלת כח לזה אמר

זה שבתה הבית מעט, ומיד חוזרת לכאן ובודאי שכל זה מצד הוריות ע"כ.

או נאמר מאז הבוקר ועד עתה זה שבתה הבית מעט על פי מה שהבאנו לעיל, ותחילה נקדים מה ששמעתי ממורנו הרב והוא שרמזו בועז שרות מותרת

להנשא לו שממעטינן עמוני ולא עמונית מכח שדרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם מפני שכל כבודה בת מלך פנימה וזה סוד זה שבתה הבית מעט

כלומר מכח שהיא יושבת בבית ואין דרכה של אשה לקדם, זה הוי מעט עמוני ולא עמונית ויהיה תיבת מעט לשון מיעוט ע"כ.

ולדרכנו יהיה הכוונה בהיפך כי הנערים הבינו היותו רוצה לישאנה לאשה על כן רצו לרמוז לו שהיא אסורה לו מפני שהמיעוט שממעטין עמוני ולא

עמונית, היא מכח דאמרינן כל כבודה בת מלך פנימה, ואם כן הנערה הזאת שאינה יושבת בבית פנימה ולכן היא אסורה לך ולכן אמר לה בועז עיניך בשדה אשר

יקצורו למד אותה דין לקט שיהיה דוקא בשעת קצירה לכן אמר לה אשר יקצורו והלכת אחריהן הוא שכחה שבא בשעת עמור אחר כך והלכת שלא תעמוד בפני

העומרים ואל תירא שיחזרו ליקח הלקט המגיע לחלקך כי כבר צויתי את הנערים שלא ליגע בחלק אפילו כמלא נימא ואמר לקוצרים תלקט ולא תכלימוה.

יש לדקדק מאיזה טעם יכלימוה, ולפי הפשט לפי שאין לקט אלא בשעת קצירה על זה אמר גם בין העומרים כלומר ואפילו בשעת עמור תלקט ולא תכלימוה.

עוד יש לומר דתנן המעמר לגדיש יש לו שכחה לפי שהוא גמר מלאכה ממנו ולגורן אין לו שכחה וכו', על זה אמר גם בין העומרים כלומר עמור אחר עמור

דהיינו עמור לגדיש וממנו לגורן שאין לו דין גמר מלאכה, ואין לו דין שכחה אפילו הכי לא תכלימוה, וגם שול תשולו לה שתי שכחות לפניו ולאחריו לכן אמר

ועזבתם כלומר על שכחה שלפניו כי אם בשביל לאחריו לא שייך שיאמר עזיבה לפי שצריך לחזור לאחריו אם רוצה ליטלה אבל מלפניו שייך עזיבה לכן אמר

תלקט נגד השכחה שלאחריו ולא תגערו בה היא השכחה שלפניו ע"כ.

והרב בני יצחק הגן ז"ל סיים הפסוק דכוונת הנער לגנותה דכיון דשבתה הבית מעט לכן היא אסורה לו, כתב וזה לשונו דזהו סיום הפסוק ויאמר בועז

אל רות הלא שמעת בתי דעת הנער שרוצה לפוסלך מחמת שאת יצאנית לכן עצתי היא שאל תלכי ללקוט בשדה אחר, וכה תדבקין עם נערוטי כדי שיאמר בך שאת

מותרת לבוא בקהל.

והרב שמחת עולם ז"ל פירש דדעת הזקנים כשברכו לבעוז, אמרו לו יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה, והוא דאמרו רז"ל שרחל ולאה היו

צנועות ביותר ולכן בירכו אותו שתהיה זאת צנועה ביותר כרחל ולאה ולא ירננו אחריה שהיא יצאנית ואסורה לבוא בקהל ע"כ.

והרב אליהו הכהן ז"ל פירש דברי הנער שכונתו לרעה היתה שראה שדעת בועז לישא אותה לכן אמר לו נערה מואביה היא כלומר אל תפתה ביופיה,

דע שהיא זקנה בת ארבעים שנה ומה שדומה לך שהיא נערה משום שמואביה היא.

ודרך המואביות לקשט עצמם כמו שעשו במדבר להחטיא את ישראל. ועוד נערה היא שעושה מעשה נערות שאין בה דעת. ועוד נערה היא ואין ראוייה לך שאמרו רז"ל אין משיאין בתור לזקנה ולא נערה לזקן ואתה זקן והיא נערה. ועוד מואביה היא, אמה היא לומר שאין ראוי לך לקחתה שאמרו רז"ל גיורה עד עשרה דרי לא חבוי ארמאה באפיה וכל שכן זאת שהיא ראשונה ועדיין טינא בלבה, וזה שאמר מואביה היא כלומר ראשונה היא. ועוד אמר הנער, השבה עם נעמי, ונעמי הפצירה בה ובאה מסיבת נעמי לא מאליה. ועוד שבאה לכאן ללקוט וראיתי בה סימני זכות שאמרה אלקטה נא בשיבולים אמרה כן אומנם לא עשתה כן אלא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה כלומר שעמדה על עומדה, כדי שיסתכלו בה ולא עשתה שום מלאכה אלא הלכה אחרי הקוצרים אולי יסתכלו בה וישלחו בה יד. עוד רמו באמרו מאז הבוקר שהיא עצלנית, שידוע דשינת האדם היא שמונה שעות ולזה רמו לו שמלבד שהיתה ישנה כל הלילה לא היתה עומדת ממתנה כי אם אחר שמונה שעות מהיום וזה ותעמוד מאז הבוקר או מספר שמונה שעות ואחר עומדה בחצי היום הולכת אנה ואנה ונמצא זה שבתה הבית מעט, עוד רמו שהיא קטלנית ומיד קוברת את בעלה שאחרי מות בעלה מחלון לקחה כליון יבמה, ונמצא ששבתה בבית מעט. ועם כל זה לא הטוה אוזנו לדבריו ואמר לה שמעתי דברי הנער אבל אני יודע שאת צנועה לכן אני אומר לך אל תלכי ללקוט זכו.

באופן אחר פירש כל דברי הנער לשבת. שידוע דתיבת נער מתפרש לרעה שעושה מעשה נערות והוא שוטה כמו שפירשו על פסוק ושם אתנו נער עברי. עוד יתפרש לטובה על דרך הפסוק כי נער ישראל ואוהבהו. וגם נער הייתי וגם זקנתי שדרשו אותו רז"ל על זרע אהרן. באופן שתיבת נער יתפרש לכאן ולכאן, ולכן שאל בועז על רות למי הנערה הזאת כלומר לאיזה צד נוטה הנערות הנערה לטובה או לרעה לכן אמר למי ולא אמר מי, והשיב הנער שנוטה לטובה משום שהיא מואביה וכולם רשעים והיא לא למדה ממעשיהם ובאה ונתגירה כמו שאמרו על רבקה שהיתה בין רשעים וכו' והראיה איך היא טובה בטבעה ששבה עם נעמי חמותה, וידוע שאין כלה וחמותה יכולים לישב יחד וזאת שבה עמה ובפרט שמת בעלה והרשות בידה לשוב לבית אביה ועם כל זה שבה עם נעמי. ויאמר לה בועז הלא שמעת בתי אל תלכי ללקוט בשדה אחר וגם לא וכו'. לכאורה הקדים הטפל לעיקר באמרו תחילה אל תלכי ללקוט בשדה אחר טרם אומר העיקר שהיא לא תעבורי מזה. אבל האמת שזה היה מגודל חסדו שהיה מתחסד עמה שלא תכסיה בושה באוכלה מפתו שהוא נהמא דכיסופא. והדמיון בזה מאמר הפסוק אם תפק לרעב נפשך לאסוף אותו הביתה ותאכילהו כל המטעמים וגם אם תכבדהו מאוד מכל מקום ישבע בהרפה מחמת שהוא מקבל מתנת חנם. אבל אם גם על זה פקחת עיניך לגלות גם את החרפה מעל פניו או מוכרח אתה לעשות עצמך כאילו תתיקר בו באוכלו מפתך וכאילו הוא אינו צריך לך כלל וזה בדבר שפתיך מישרים לאמר לו אנה ידידי תיקר נא נפשי בעיניך שאם יבואו אליך כל נכבדי העיר לקחת אותך לביתם לסעוד אצלם לא תאבה להם ולא תמוש מבתי כי כך אתפאר, או יראה בעיניו כאילו הוא מטיב עמך באוכלו על שולחניך, וכן עשה בעז את עצמו כאילו הוא מצר ודואג שלא תלך בשדה אחר פן יהיה לבוז לפי שהיא ממשפחתו לכן בקש ממנה תחילה שתעשה עמו טובה לבלתי לכת ללקוט

בשדה אחר וזאת עשאה לטפל ואמר לה לא תעבורי מזה כדי להסיר מסוה הבושה מעל פניה וכל זה היה מנדבת לבו ועוצם טובו (הרב קול יעקב מדובנא).

עיניך בשדה אשר יקצורון, הציזוי הזה נוסף על מה שאמר לה אל תלכי ללקוט בשדה אחר כלומר לא מבעיא שלא תלכי בשדה אחר אלא אף גם זאת בשדותי, תעזבי את הנקצרים כבר מזמן רב, מלקוט מהם המעט הנמצא בהם אבל עיניך בשדה אשר יקצורון כלומר תביטי אל השדה אשר יקצורון מקרוב תכף לקצירה תלך ללקט שלא יקדמוך אחרים, והטעם לזה לפי שצוה ואמר לנעריי וגם שול תשולו לה מן הצבתים דהיינו שיעלימו עיניהם בכוונה כדי שיעזבו שכתה ולכן היה ירא אולי תלך בשדות הנקצרים כבר ושם לא תמצא כי אם השכחה באמת כי אז לא היה עדיין הציזוי של תשולו לה וגם לא תעבורי מזה המקום כי ברצונו לקחתה.

עיניך בשדה אשר יקצורון והלכת אחריהם. למד בועז לרות שאפילו שצויתי לך שלא תלכי בשדה אחר עם כל זה אני מצוה אותך שלא תלכי בשדה לברך במקום אשר כבר עברו נעריי והלכו להם ואפילו במקום שיש שם לקט ושכחה כי אני מפחד עלייך מאיזה בחור יחידי שמא יגבר עליו יצרו ויבוא עלייך, מה שאין כן אם הולכת אחרי הנערים שהם רבים אפילו שאחד יצריה אלבשיה לא יניחוהו חביריו לעשות עבירה ומה גם שכבר צויתי את הנערים לבלתי נגעך מה שאין כן אם את יחידה בשדה אשר אין שם נערים. לכן תלכי תמיד בשדה אשר הנערים קוצרים והלכת אחריהם (מה"ר הנזכר).

וצמית והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבון הנערים. וקשה דהוה ליה לומר מאשר ישתו הנערים שהשאיבה יאמר על שאיבת מים מהבאר. אבל אפשר לומר שבשדה היה שם באר והנערים שואבים ממנו אל שאר חבריהם, ולכן צויה עליה וצמית כלומר כשתצמאי לא תהיי זריזה ללכת ולדלות את בעצמך לברך שאני מפחד עלייך שלא ילך אחרייך אחד מהנערים ויאנוס אותך בדרך אלא תלכי אל הכלים אשר כבר מלאים בשתיית מאשר ישאבון הנערים וימלאו הכלים ומשם תשתי ע"כ.

ואמר וצמית ולא אמר ואם תצמאי אלא כלומר הלא תדעי כי את יושבת בשדה במקום החום ובודאי שתצמאי ולכן לא תתבישי מלשתות ותצערי את עצמך אלא והלכת אל הכלים, ועוד אל תחכי עד שישתו הנערים כי זה דבר שאין לו סוף כי ילך זה ויבואו אחרים אלא ושתית מאשר ישאבון הנערים.

ויאמר בעז אל רות הלא שמעת בתי אל תלכי ללקוט בשדה אחר. וקשה מה כיוון באומרו הלא שמעת בתי וכי היא חרשת? ועוד מה כיוון באומרה ודי שיאמר אל תלכי ללקוט בשדה אחר. אלא אפשר לומר שכיון בזה לומר הלא שמעת בתי כלומר הבנת בתי מה אומר הנער הנצב על הקוצרים כמה הוא משבחך ואם כן מדבריו נראה שאינו קץ בך ואם כן אל תלכי ללקוט וכו'. ומה שאמר לה לא תעבורי מזה, אבל כבר אמר לה אל תלכי ללקוט בשדה אחר. וודאי שלא תעבור מזה אבל אמר לה שלא תעבור מזה אפילו שבא לך די ספוקיך לא תעבור מזה. שרמו לה לא תעבורי מזה, שרצונו לקחתה לו לאשה.

עיניך בשדה וכו'. פי' הר' אם המלך ז"ל שידוע אותיות ה"ן אין להם זוג והוא רמז לאיש פנוי שאין לו אשה כמו שפירש מהרמ"ה על פסוק הן אדוני

לא ידע וכו' והלכת אחריהן כלומר שאם פגעו בך אנשים ואת מדברת עמהם שהם פנוים בלתי אשה אל תלכי לפניהם והם יבואו אחריך רק שתזהרי ללכת אחריהם כי מאחר שאין להם אשה יצר הרע שלהם קשה ובנקל יבואו להרהר מה שאין כן מי שיש לו אשה והוא מצוי עם אשתו בנקל יכול לשבר כח יצרו ע"כ.

ותפול על פניה ותאמר מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה. ויאמר לה הוגד הוגד לי כל אשר עשית עם חמותיך. פירש מהרח"ף ז"ל על פי

מה שכתב על פסוק לא תחנם לא תתן להם חן, לא תתן להם מתנת חנם ומה שכתב בסימן תשע"ו דגוי העושה פעולה טובה עם ישראל יש לנו לברכו ולהתפלל בעדו, יעויין שם. ואיתא בתוספות מה שאמר שאין נותנים להם מתנת חנם במה דברים אמורים בזמן שאיננו מכירו אבל אם היה מכירו ואוהבו הרי זה מותר שהוא כמוכרו לו יעויין שם. והנה רות בההוא פחדא קא יתבא דהגירות שלה מגן שויה דלא נתפרסמה ההלכה עדיין דעמוני ולא עמונית כמו שאמרו רז"ל ואם כן בעיניה היא חושבת דכולי עלמא מחזיקין לה בתורת נכרית דהיא גויה ולא יש בדין תקוה דדין גיורת ינתן לה ועל כן כדי לעורר לבועז על רזא דנא ולהיות תוהו לקנקניה מאי דעתיה לכן הרחיבה שאול נפשה מדוע מצאתי חן בעיניך שאתה עובר על פסוק לא תחנם לא תתן להם חן וגם במתנת חנם שאתה נותן לי להכירני כדין המכירו אבל אנכי נכריה, ואסור כי אין אתה מכירני. והשיב לה הוגד הוגד לי כל אשר עשית את חמוך לפרנסה, וגם אחרי מות אישך לתת צרכי קבורתו מכתובתך, וכדין אפילו לדברייך דאת נכריה הנה גוי העושה טובה עם ישראל ראוי להתזיק לו ברכה והקב"ה חן אותך, כדדרשו במס' שבת ואם כן החן הוא מאתו יתברך כיון שאת גומלת דלים ואין לך מכירו כמו זה, כל שכן דלגבי דידי ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם וכו' אם כן הרי את גיורת כבנות ישראל הכשרות, והיא הגותנת דאת מותרת לבוא בקהל ע"כ.

ישלם ה' פעלך וכו'. פירש הרב מהרח"פ ז"ל על פי מה שכתוב במכילתא על פסוק ויבא עמלק וכו' שבא בגילוי פנים והנה בענין הגר שבא להתגיר

אפילו בזמן שישראל שרוים על אדמתם לא יבצר מקנאה ושנאה ותחרות מבני אומתו וכל שכן עתה בגלות לכן צריך לבוא בסתר ולא בגלוי וכאן שבאה רות להתגייר בגלוי ולא חששה לאומתה בעבור זה לבד יש לך שכר בפרטות וזה שאמר ישלם ה' פעלך, הפעולה של אופן הגירות בפרטות מלבד ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלהי ישראל על הגירות עצמו, שבחרת באלהי ישראל להדבק עמו וזה אשר באת לחסות וכו' דענין ויבוא עמלק בגילוי פנים דהתם לרעה, והכא לטובה בריש גלי לחסות תחת כנפי השכינה יש לך תשלום שכר פעולתך בפני עצמו ע"כ.

ותעזבי אביך ואמך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום ישלם ה' פעלך וכו'. להבין פשטות הענין לכאורה יקשה וכי צריך היה בועז להבטיחה

או לבקש עליה שישלם ה' פעלה והלא כבר נאמר אני ה' נאמן לשלם שכר וידוע שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ומסתמא ידעה גם היא והאמינה בזה שכבר הודיעה לה געמי שכר המצות והעונשין כידוע. אבל הענין הוא כך, שבועז חידש בזה דברים טובים וניחומים לנפשה, כמאמר הילקוט, בישר לה ששלמה המלך יצא מחלציה והרמו מתיבת שלמה, ולכאורה גם זה תמוה כי כבר אמרו רז"ל שכר

מצות בהאי עלמא ליכא, אם לא באותן שנאמר עליהם ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. ונראה להבין ע"פ דמיון שארז"ל בגמ' זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש ונשברה כד הדבש ושפך זה את יינו להציל את הדבש לתוכו הנה מצד הדין אין לו אלא שכרו מאחר שלא התנה עמו, אבל מכל מקום משום הטוב והישר שישלם לו גם בעד יינו מלבד שכר טרחתו, וכן בכאן אפילו שאין הקב"ה משלם לישראל שכר מצות בהאי עלמא ומכל מקום זו שהיה לה מתחילה כל טוב עולם הנה בידיה שנתגדלה על שולתן מלכים בבית עגלון מלך מואב ועזבה את הכל כמאמר ותעזבי אביך וכו' לכן ראויה זאת שישלם לה ה' פעולה בעולם הזה ומשכורתה תהיה שלמה בעולם הבא שלא ינכה לה משכרה כלום בעולם הבא וזה אומרו ותעזבו אביך ואמך ותלכי אל עם אשר לא ידעת ולכן ראוי לך ונכון שישלם לך ה' פעלך בעולם הזה וגם משכורתך שלמה בעולם הבא, ע"כ.

ויען בועז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך. דרך העולם כיון שמת האיש הכלה והחמות מתרחקות זו מזו, ויותר תרבה השנאה ביניהם ובפרט אם היא צעירה ורוצה להתחתן יותר מתרחקת ממנה, אבל רות נאמר בה ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ונקשרת נפשך בנפשי, ובודאי שהבטיחה רות לחמותה שלא תנשא עוד שהרי היא אמרה הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך ואילולי כן לא היתה נישאת לעולם ואף על פי שאמרה להן נעמי יתן ה' לכם ומצאן מנוחה אשה בית אישה מכל מקום רות אחר כל האהבה לא תנשא לאיש זר ותצער את חמותה כל הימים ע"כ.

ישלם ה' פעלך. פירש הרב הנזכר פירוש הפסוק על פי מה שכתוב במדרש אמר ר' חסא אשר באת לחסות וכו' על פי מה שכתוב במס' יבמות מפני מה הגרים מעונים בעולם הזה מפני שאיחרו לבוא תחת כנפי השכינה שנאמר ישלם ה' וכו' אשר באת וכו' וכתבו התוספות באת לשון מהירות, בזה יתבאר כוונת המדרש הנזכר אמר ר' חסא הוה קשת ליה מה הברכה שבירך בועז לרות שהשם יתברך ישלם לה משכורתה שלימה וכי סלקא דעתין שהשם יתברך יחסר מאדם המגיע לו כפי שכרו. לזה פירש ר' חסא דהנה הגרים הגם שיש להם שכר בעולם הבא, אבל הם מעונים בעולם הזה על שאיחרו לבוא תחת כנפי השכינה. וזה מה שאמר בועז לרות ותהי משכורתך שלימה בעולם הזה ובעולם הבא והטעם אשר באת לחסות וכו' היינו שמיהרת לבוא לחסות, ולכן ותהי משכורתך שלימה, ע"כ.

באופן אחר פירש הרב הנזכר על פי מה שידוע, החלוק שיש בין נפשות ישראל לנפשות הגרים שנפשות ישראל אחיותם על כנפי השכינה כי הם עמוסים מני בטן ונפשות הגרים אחיותם היא תחת כנפי השכינה, ותנה רות כשבאה להתגייר לא היתה תקוה רק לחסות תחת כנפי השכינה כמשפט הגרים כי לא עלה בדעתה שתזכה למעלה נפלאה כישראל והנה להיות שהנצוץ שלה הוא אור נערב מאוד ומאו עלה במחשבת הצור להציל את לוט מהפיכת סדום בכדי להוציא את הניצוץ היקר של דוד המלך ע"ה ומלך המשיח הנה כבר מצאה ידה של רות בברכת בועז שאמר לה שתתברך במשכורת שלימה כישראל גמור שיהיה אחיותה על כנפי השכינה ואומרו ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלהי ישראל שמתחייב עליהם כי הם עמוסים מני בטן והוא להם לאב וזהו המשכורת שלימה אשר לא חשבה כזאת ולא עלה ברעיונה, כי הנה את לא באת לחסות כ"א תחת כנפיו וזה

אינו משכורת שלימה כישראל הננה זאת ברכתי עדי עד שתהיה משכורתך שלימה כישראל גמור וזהו שחידש ר' חסא המשכורת שלימה וכי סלקא דעתך שיחסר לה: לנה אמר אשר את באת רק לחסות תחת כנפיו ואני מברכך שתהיה ברכה שלימה מעם ה' אלהי ישראל כלומר כמו ישראל שהם על כנפי השכינה ע"כ.

באופן אחר על פסוק ישלם ה' פעלך וכו' פירש הר' יו"ט אלגאזי ז"ל במה שחקרו רז"ל כיון שהאדם יש לו דין בעולם הזה כשכיר איך הקב"ה חס ושלום עובר על כל תלין בשכר המצות ועובר על פסוק ביומו חתן שכרו? ותירץ על פי מה שאיתא בגמרא האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים שניהם אינם עוברים משום כל תלין, אם כן גם ישראל מושכרים על ידי משה רבינו ע"ה משו"ה ליכא דין כל תלין אבל תשובה זו לא תועיל לגבי אלהותו ית' ולמצותיו שידוע שאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ולא היתה יד שליח באמצע, שורת הדין נותנת שיהיה שכרם בעולם הזה, ועל פי זה אפשר לומר שבתחילה אמר ותעזבי אביך ואמך שפירשה מעבודה זרה כמו דאת אמר אומרים לעץ אבי אתה וכו' לכן ישלם ה' פעלך ונראה לפעולתך עתה בעולם הזה שנראה מדבריו שהוא מבטיח לה שלא תהיה מעונה כשאר גרים בעולם הזה והיה בנותן טעם ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלהי ישראל כלומר שכירות זו לא היתה על ידי שליח רק מעם ה' אלהי ישראל ואיכא משום כל תלין. ואף על גב דגרים לא היו בסיני מזלייהו הוה. ונראה לי שב דלא תיקשה היאך בועז מבטיח אותה על שכר עולם הזה והרי קיימא לן שכר מצות בהאי עלמא ליכא? על זה תירץ אשר באת וכו' שפירשה מעבודה זרה וקבלה אלהותו יתברך דבהא ודאי מגיע שכרה בעולם הזה. או נאמר על פי מה שכתבו הראשונים טעם שנותן הקב"ה שכר לצדיקים בעולם הזה משום דעולם הזה נקרא חול אבל עולם הבא נקרא קודש וקיימא לן שמוסיפין מחול על הקודש ואם כן מקבלים גרים משום מוסיפין וכו' וזה שאמר ישלם ה' וכו' גם בעולם הזה ואם תאמר למה על זה אמר אשר באת לחסות להתגייר והוה הוספה מחול על הקודש ישראל הם קודש. ואומות העולם חול מוסיפים ומקבלים גרים ודו"ק.

באופן אחר פירש הרב הנזכר על פי מה שכתב בילקוט משם המקובלים כי כשאדם שואל מהקב"ה דבר תכף נותן לו, אלא שיש בצד צפון סנהדרין שמעיינים בדינו, ואם אינו ראוי לפי מעשיו מעכבים אותה בקשה ואותו שפע מליירד אליו. ובוזה פירש הרב באור החיים סימן תכ"ה כוונת הפסוק ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, לאפוקי זה קאמר דליכא שום עיכוב אלא יהיה שכרך מושלם מאת ה' בלתי שום עיכוב אמצעי, יען אשר באת ומיהרת, וכיון שמהרת יהיה לך שיצא שכרך מאת ה' בלתי מסך מבדיל ולא יאחר לשלמו כשם שמהרת ע"כ.

באופן אחר פירש הרב הנזכר על פי מה שאמרו רז"ל על פסוק ויתן לך האלהים אם ראוי יתן לך, ואם לאו לא יתן לך, אבל לעשו הן צדיק והן רשע יתן שלא יקרא תגר עיין שם. עוד נקדים מה שכתב הרב בור שמשון בפרושו על מגילת רות שבאברהם מצינו שהיה מפתח שמא יש בידו עון עבודה זרה מכל השנים שעברה, אמר לו הקב"ה לך טל ילדותך וכן ברות נאמר שה' שלם לה כאילו נולדה בישראל, וזהו החסד ולא מצד הדין, לכן אמר ישלם ה' פעולך.

באופן אחר ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה וכו' אמר ר' חסא, אשר באת לחסות תחת כנפיו, והוא תמוה, ויובן שכוונת בועז בתפילתו שהקב"ה ישלם לרות פעלה על שנתגירה ותהי משכורתה שלימה, שישלם לה את כל המצות שתעשה אחר הגירות ועל זה הוקשה לר' חסא למה הוצרך בועז להתפלל על זה וכי בלא תפילתו, לא ישלם לה? הלא אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ואפילו שכר שיחה קלה ועל זה בא ר' חסא ואמר טעמו וראו מאי קאמר אשר באת לחסות תחת כנפיו, הכוונה שבכל מצוה שתעשה ישלם לה שכר הגירות גם כן שאם לא נתגירה לא עשתה מצוה זו, ונמצא שכרה גדול שמלבד שה' ששלם לה מתחילה שכר הגירות עוד בה שבכל מצוה שתעשה תזכה לשכר המצוה ההיא ועוד שכר הגירות וזהו שמסיק בועז באומרו אשר באת לחסות כלומר כוונתי שיסיף לך שכר אחר של הגירות.

באופן אחר יובן על פי מה שאיתא בפסיקתא זוטרתי ותהי משכורתך שלימה מגיד שאין הגרים מצליחים אחר שמתגירים, לפיכך הוצרך בועז לברכה שתהא משכורתה שלימה ותצליח, ע"ל. ואפשר דהיינו שקשה לו לר' חסא מה טיבה של תפילה זו וכי תשיר הקב"ה שלא לשלם לה? לזה אומר אשר באת לחסות וכו' כלומר שבועז פירש דברו שמה שהוצרך לתפילה זו מטעם שהיא גיורת, והגרים אינם מצליחים, וזאת היתה תפילת בועז שתצא מכלל הגרים ותהי משכורתך שלימה בלי יסורים.

ועוד אמרו רז"ל ותהי משכורתך שלמה, שעתידי שלמה המלך לצאת מזרעה, ויש להקשות למה הוצרך בועז שירמזו לה על שלמה המלך? והלא טוב יותר לרמזו לה על דוד המלך ע"ה שהוא רגל רביעי במרכבה, ועוד כתוב דוד איש האלהים, ולפי פשוטו אפשר לומר על פי מה שכתבו רז"ל על פסוק וישם כסא לאם המלך זו רות שהיתה אם המלכות, ואם כן רות זכתה לראות שלמה המלך, וזאת הברכה אשר ברכה בועז שתזכה לראות את שלמה ובכלל מאתים מנה שזכתה וראתה גם דוד המלך ע"ה.

וקרוב לזה יומתק יותר על פי מה שאמרו רז"ל שנקראת רות שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות. גם כתבנו לעיל בשם ספר גלי רזית בתיבת "ידע" שהם ראשי תיבות "שי דוד עובד, ולכן לא הוצרך בועז להזכיר שם דוד שכבר נרמז בתיבת ידע שיצא ממנה דוד אך חדשות הוא מגיד שיצא ממנה שלמה באומרו שיצא ממנה שלמה בתיבת ותהי משכורתך שלמה רמז לשלמה המלך ע"כ.

באו"א ישלם ה' על פי מה שחקרו רז"ל על פי מה שפירשו רז"ל על פסוק זרעו לכם לצדקה וכו' שהקב"ה זרע הצדקה ומשלם לאדם בעולם הבא פירות ופרי פירות והקשה דהרי הוי רבית? ותירץ שזה לא נאמר אלא לגבי בני אדם לא כן לגבי קודשא בריך הוא דכולי עלמא דילית, וזה שאמר ישלם ה' פעולך על עיקר הפעולה שעשית גמילות חסדים עם חמותך ולא די הפעולה עצמה אלא ותהי משכורתך רוצה לומר שכרך פירות ופרי פירות, וכי תימא דהוי רבית לזה אמר מעם ה' אלהי ישראל שלגבי דידיה לא נקרא רבית ע"כ.

באופן אחר פירש הרב בס' בני יששכר במאי דקיימא לן בדין עבד עברי אם חלה שלוש שנים ועבד שלוש שנים אינו חייב לשלם, לא כן בפועל

ושכיר שנאנס במקצת זמן השכירות אינו נוטל שכרו אלא כפי מה שעבד, והטעם לזה כתב מהר"מ דשאני עבד עברי כיון שקיבל שכרו מוקדם, מה שאין כן שכיר ופועל שאינו מקבל שכרו כי אם לבסוף, ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, וכתב הרב חיד"א ז"ל דלפי זה צדיקים שהם פועלים ושכירותם אינה משתלמת אלא לבסוף כמו שאמר היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, אם כן כפי הדין כל הימים שנאנסו ולא יכלו לעבוד עבודתם לא מגיע להם שכר על פי הדין, אבל הקב"ה ברוב טובו נותן להם שכרם משלם כאילו עבדו בפועל ממש כענין שאמרו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. בזה יתבאר מאמר בועז לרות ישלם ה' פעלך, והגם שהאדם רק כפועל עם כל זה ותהי משכורתך שלימה גם בעד הימים שהיית אנוסה וזה הטעם מעם ה' אלהי ישראל שהוא יתברך שמו נוהג כך עם ישראל. ובזה יתבאר כוונת הפסוק מה רב טובך אשר צפנת ליראך היינו יראי ה' וחושבי שמו כלומר אפילו לא חשב לעשות מצוה וכו' והוא אינו מצד הדין רק מטובו יתברך וזה שאמר פעלת היינו שאתה משלם שכר הפועל לחוסים בך והוא נגד בני אדם כלומר בניגוד לדין הנוהג בשכיר כאמור, עד כאן דבריו. בזה יתבאר מאמר המשנה באבות פרק שני אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה הא אם למדת מעט ונאנסת מן הדין אין לך שכר אלא כפי פעולתך אבל מצד טובו יתברך נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך משלם אף לפי הימים שנאנסת זה הוא ממדת טובו יתברך ולא מן הדין, וכי תימא מאי שנא מעבד עברי שחלה ולא עבד שאינו משלם על זה אמר ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא לא כן בעבד עברי שכבר קיבל

שכרו מקודם ע"כ.

בתי הלא אבקש לך מנוח וכו' פירש הרב ברכת טוב ז"ל על פי מאמר רז"ל אבצן זה בועז ונאמר באבצן (שופטים יב) ויהי לו שלושים בנים ושלושים בנות שלה החוצה ושלושים בנות הביא לבניו מן החוץ. ואמרו רז"ל ששים משתאות חתנים עשה ובכולם לא הזמין את מנוח שאמר, מנוח פרדה עקרה במאי פרע לי וכו' וכו' ולכן מתו בניו כולם בחייו ועל כן אמרה נעמי אולי לא תתמצה רות לישא את בועז משום שבניו מתים בחייו ולא יוכל לקיים שם המת ולכן פיה פתחה בתכמה הטעם שמתו בניו בחייו משום שלא הזמין את מנוח בסעודה, אבל אני אבקש לך מנוח כלומר אני אומין אותו לחתונתך ותו לא ימותו בניו.

כל אשר תאמרי אלי אעשה לך, פירש הרב חיד"א ז"ל בנחל קדומים על פי מה שכתב הר"ש מאסטרופולי ז"ל כוונת הפסוק ביחזקאל (טו) ותבטחי ביופיך ותזני על שמך שיש קלי' אחת המפתה את האדם לזנות ושמה לר"י סוד לאה רחל יעקב שביטלו זאת הקלי' והוא יעקב אבינו נשאר שמונים וארבע שנים ולא ראה קרי וזה אומרו ותזני על שמך כלומר אותיות הקודמות לאותיות שמך הם לר"י היא הקלי' והגיד לה הנביא שהקלי' הנזכרת היא תחליקה אותם בפתוייה לזנות ע"כ. והשתא אתי שפיר אמרה נעמי לרות וירדת הגורן וכתוב וירדתי בתוספת יו"ד כלומר זכותי תרד עמך, ואפשר כי רות היא בחינת רחל ולקחה שפע מנעמי שהיא בחינת לאה והירידה לבטל קלי' זו, לכן כתיב וירדתי בתוספת יו"ד להשלים בקדושה לר"י דהיינו רחל לאה דוירדתי שהיא זכות נעמי ובזה תנצל מקלי' זו. וזה רמז סופי תיבות כל אשר תאמרי הם לר"י שתכנע הסטרא אחרא, או יכולני

לעשות כל אשר תאמרי כי רוח ה' דבר ביך וגדול זכותך. ובוזה רמוז כמהר"א פניזיל ז"ל שלכן תיבת אלי, קרי ולא כתיב לרמוז אל הנזכר, דגוטריקון אל"י אני לאה יוד כלומר אני שאני בתינת רחל ולאה היא נעמי ויו"ד של וירדתי בנה מבטלת הקלי' ע"כ.

ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה. אמרו בש"ס שבת בפרק אלו קשרים, תן לחכם ויחכם עוד, אמר ר' אלעזר זו רות המואביה ושמואל הרמתי. אמרו רות דאילו נעמי קאמר לה ורחצת וסכת וירדת הגורן ואילו בדידה כתיב ותרד הגורן והדר ותעש ככל אשר צייתה חמותה וכו' עיין שם. ואפשר דשבת רות הוא משום דנעמי אמרה וירדתי הגורן זכותי תרד עמך אל תודעי לאיש ופירש בסמוך דזכותי תגין שלא יראוך, ואמרו בפרק הנושא דכיון דרבינו הקדוש אמר חנינה בר חמא ישב בראש לא סגי דלא מליך דכתיב בהוא בצדיק ותגור אמר זיקם לך ואם כן היה לה לסמוך על זכות נעמי מכל מקום לא רצתה לסמוך על הנס כמו שאמרו בירושלמי פרק קמא דיומא אמאי דתגן לא היו מניחין אותו לאכול חלב ולא מנסים שהיו נעשים בבית המקדש הן אמר ר' אבין על שם לא תנסו את וכו' ובפרק תמיד נשחט סבר רבה דלא סמכינן אניסא ולכן רות לא רצתה לסמוך על הנס כיון דיש בידה לישמר וזהו תן לחכם ויחכם עוד דאף על גב דהחכם יודע דשפיר מצי עביד כגון רות דהיא ידעה שכתוב בצדיקים ותגור אמר ואלים זכותא דנעמי עם כל זה ויחכם עוד תכמה אחרת למעבד טצדיקי שלא לסמוך על הנס. ע"כ:

ויטב לבו. אמרו רז"ל ויטב לבו בדברי תורה דבר אחר ויטב לבו שהיה מבקש אשה. ואפשר לומר שנתעורר לבקש אשה מסיבת עסקו בתורה משום דאמרינן השרוי בלא אשה שרוי בלי תורה והיה רוצה לישא אשה כדי לכיין לאמיתה של תורה. ומאחר שכל כוונתו היתה לתורה, אמטו להכי אגוני מגנה עליה להתגבר על יצרו ולא נגע בה שזכות תורה לשמה יכולה היא שתגן, ושתי הדרשות יכונו יחדיו ואפשר דלכך האשה נקראת לחם כמו שאמר הכתוב כי אם הלחם אשר הוא אוכל וכתוב קראן לו ויאכל לחם, לפי שאם יזכה לאשת חיל יזכה לתורה ויזכה גם כן לפרנסה כמו שאמרו רז"ל אין הברכה מצויה אלא בשביל אשתו ואם כן האיש בעבורה זוכה לשתי שולחנות לחם הרוחני והגשמי, הרוחני היא התורה שנקראת לחם כמו שכתוב לכו לחמו בלחמי, וללחם הגופני שהברכה מרובה מחמת אשתו, ע"כ.

ויטב לבו אמרו רז"ל שעסק בתורה. ויש אומרים שהיה מבקש אשה, ואפשר לומר כמו שאמרנו לעיל דתרתו איתנהו שעסק בתורה ועלה על לבו דהשרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, ונמשך זה מזה וכאשר כל עניני רות בהשגחה נפלאה ומעשה נסים נודמן בפיה לומר לו אנכי רות אמתך כלומר אנכי רמוז לתורה שבכתב בלוחות אנכי, רות הוא מלשון תור, רמוז לתורה שבעל פה, אמתך יהיה סיוע לתורה עם אמתך ופרשת כנפיך לשון נשואין ואהני לך לתורה ויאמר לה ברוכה את לה' בתי הטבת תסדר, כי כל מעיינך בתורה ובמצות כי יודע כל שער בני עמי הם הסנהדרין והחכמים כי אשת חיל את ותורה שבעל פה נגד השכינה וכל נשי ישראל כולן אתוזים בשכינה כמו שכתוב ברעיא מהימנא וכביכול השכינה בהיות לה שני אורות שני שלישי ע"ב הם ארבעים ושמונה

כמנין חיל ולעומת זה התורה נקגית בארבעים ושמונה דברים כמנין חי"ל כמו שכתבנו בענינותנו במקומו בסיעתא דשמיא ע"כ.

ויהי בחצי הלילה ויתרד האיש וכי פירש הרב אגרת שמואל ז"ל כל המשך הפסוק הזה מדבר על אורך גלותינו כי כל דברי תורתנו הקדושה יש לה רמז והתחיל ואמר ויהי בחצי הלילה ידוע כי הלילה רמז לגלות הדומה לחשכת הלילה והנה נתארך הגלות יותר מדאי. ויהי בחצי הלילה כלומר בחצי שני הגלות ויתרד האיש והיינו השם יתברך כמו שאמר הכתוב ה' איש מלחמה והנה תרד תרדה גדולה וילפת בראותו אשר הנה היתה אשה שוכבת מרגלותיו ואשה זו רמז לשכינה אם כל ישראל, ובמיות כאשר ישראל בגלות גם השכינה עמהם כמו שאמר הכתוב עמו אנכי בצרה וכן גם כן גולה עמנו היום, באופן היא שוכבת מרגלותיו יתברך, ויען ויאמר לה מי את ותענהו ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפיך על אמתך כלומר ראוי לך לפרוש כנפיך עלי ולחזור ולישא אותי כאשר בתחילה ואל תעובני גרושה ומשולחת ממך כאשר עד עתה הנחתני כמו שאמר הכתוב בפשעכם וכו', רק תפרוש כנפיך על אמתך כי גואל אתה. כלומר אתה הוא הגואל האמיתי אשר אנכי מצפה שתגאלינו כי גואל אתה ואין זולתך גואל. ויען השם יתברך ויאמר לה ברוכה את לה' בתי כלומר גם אם עד עתה לא השפיע ה' עליך שום השפעה וברכה כאשר בתחילה מכל מקום ראוי שתיקרא ברוכה את לה' שהוא שם הויה ברוך הוא שהוא ישפיע לך ברכות עד בלי די וקראה השי"ת בתי כלומר שאינך חס ושלום כאמה אלא כבת, ולכן קראה בתי ואמר לה הטבת חסדך האחרון מן הראשון כלומר זה החסד שעשית עם ישראל בגלות האחרון הזה שהלכת עמהם הוא טוב מן החסד שעשית עמהם בגלות הראשון הלא הוא גלות מצרים שגם כן הלכת עמהם כמו שאמר הכתוב אנכי ארד עמך וכו' כן בעת גאולתם מטיב השם יתברך עמהם גם כן החסד האחרון המעותד לכם בעת הגאולה יהיה יותר טוב מן הראשון ופירוש גורל החסד הראשון שעשית עמהם הלא הם לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר, כי בצאת ישראל ממצרים יצאו כולם מובחרים אחד לאחד כמו שאמר הפסוק וחמושים עלו בני ישראל ממצרים, וחמושים כלומר שמתו בימי האפילה ובצאתם מארץ מצרים וה' הולך לפניהם יומם וכו' ולא רצה להוליך את ישראל לפניו כמנהג הרועה שמוליך לפניו את הצאן והוא אחריהם אבל נתנהג עמהם כביכול כעבד המוליך פנס לפני רבו, וזה שאמר כאן לבלתי לכת אחרי הבחורים כלומר כי לא רצה ללכת אחריהם רק לפניהם להאיר להם וזה עשה להם בין בזמן שהיה ישראל דל מן המצות כי גם כאשר הכעיסו במדבר לא ימיש עמוד הענן ההולך לפניהם ובין כאשר היה ישראל עשיר מן המצות, וזה שאמר אם דל ואם עשיר כי לעולם עושה החסד הזה עמהם, כל שכן חסדך האחרון שבודאי יהיה גדול ועצום מאוד, ובשכר הליכתך עמהם בגלות הזה הטבת חסדך האחרון המעותד לבא עליהם יותר גדול מן הראשון כי כפי גודל הצער הנסבל בגלות כן יגדל השכר בעת הגאולה.

או אפשר לפרש כפי דרך זה על פי מה שכתוב לבלתי לכת וכו' הטבת חסדך האחרון שתעשה עמהם בגאולה הזו מן הראשון בגאולת מצרים וכו' ליתרון הזה, בעבור שבגלות הזה לא עבדו ישראל עבודה זרה ולא בחרו בעבודה זרה לבחור ולהכין פסל כמש"ה (ישעיה מ.) עץ לא ירקב יבחר וזה שאמר לבלתי לכת

אחרי הבחורים ולא הם העבודות וכיוצא, ובוה השוו כולם הדלים והעשירים וזה שאמר אם דל ואם עשיר, לא כן בזמנים הקדמונים בזמן מלכי ישראל כי היו מתעשרים על פי העבודה וזה העובד אותה, אמנם בגלות החל הזה לא עבדו ע"ז עבודה זרה. ודברה השכינה עם השם יתברך ועתה כי אומנם כי גואל אנכי כלומר אמת הוא כי גואל אנכי כאשר אמרת ופרשת כי גואל אתה אבל גם גואל קרוב ממני הלא הם ישראל כמו שאמרו רז"ל זכו אחישנה לא זכו בעתה. באופן כי ישראל הם גואל יותר קרוב ממני כי על ידיהם יקרבו הגאולה. ואמרו ליני הלילה והוא הגלות הזה הנמשל ללילה, ליני בו כי כבר גזרה הגזירה ולכן למ"ד גדולה לרמוז על אורך הגלות והיא לינה גדולה. והיה בבוקר אם יגאלך טוב כלומר לעת קץ כי יש קצים הרבה לגאולה הזאת. ואז בעת ההיא באיזה טוב שיעשו בני ישראל תכף תבוא הגאולה על ידי אותו הטוב שיעשו יגאלו. וזהו זכו אחישנה, וזה שאמר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך לא אמר ואם לא יגאלך, להודיע כי אפילו במחשבה שיחפצו לעשות איזה טוב שיבוא לידם ויעשו אותו זה המחשבה די שבשבילה יגאלו כמו שאמרו רז"ל מחשבה טובה וכו' אבל גם אם לא יחפוץ אפילו במחשבה לעשות איזה מצוה כדי שבוה יהיה סיבה לגאלך אז וגאלתיך אנכי חי ה' כלומר הריני נשבע חי ה' שאגאלך אנכי, שאנכי לא אשכחך ולמעני אעשה כי לא זכו שאחישנה בהכרח יהיה בעתה ולכן שכבי עד הבוקר עד שיבוא זמן הגאולה. וכן עשתה ותשכב מרגלותיו עד הבוקר הוא עת הגאולה ותקם בטרם יכיר איש את רעהו כלומר קודם שיכיר את רעהו לעשות זה עם זה צדקה ותסד על דרך יהי מכירך ברוך וגם אם לא הכירו זה את זה להתחסד זה עם זה דכתיב בצדקה תכונני לא מפני זה תשארי לעולם בגלות הזה אבל תהיה לה הקמה, ותקם בטרם יכיר וכו'.

באופן אחר פירש הר"י אל"ה ז"ל וזה לשונו ויהי בחצי הלילה כשהגיע האדם לחצי ימיו או צריך שיחרד האיש וילפת בחושבו כי הנה אשה שהיא הנשמה שוכבת מרגלותיו כמו שכתוב בזהר הקדוש שאדם התוטא מוריד הנשמה עד לרגליו בסוד ותגל מרגלותיו ותשכב, ויאמר הגוף אל הנשמה מי את כלומר באיזה סוג את בוחרת להיות, ותאמר אנכי רות ופירש בזהר הקדוש שנקראת רות אותיות תור, שהוא עוף טהור, כלומר אני רוצה להיות נשמה טהורה אבל אנכי אמתך אנכי מסורה בידך ע"ד שאמרו בזה"ק על פסוק וכי ימכור איש את בתו לאמה, לכן ופרשת כנפיד לעוף השמים על ידי המצות על אמתך כי גואל אתה. ויאמר ברוכה את לה' הטבת חסדך כשהוא אחרון מכשהוא ראשון שגדולים בעלי תשובה שמניחים הרגלים לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר, שכל אחד חוטא לפי דרכו או מחמת עוני או מחמת עושר, או מחמת בחרות שיצרו תוקפו ואתה פרשת לחם, אשריך מה טוב חלקך עכ"ד.

באופן אחר פירש הרב באגרת שמואל ז"ל על פי מה שאמרו רז"ל שנשמת הגר אחרי היותה שמה בגן עדן אינה עולה לראות את פני השכינה עם שאר נשמות הצדיקים העולים בר"ח ובשבת לראות את פני השכינה מפני שאינם עולות רק אותם שיש להם מלבוש כדי שלא יהיו ערומות לפניו יתברך ונשמות הגרים אין להם המלבוש ההוא ואינם עולות רק על ידי התלבשות נשמת הגר בנשמת איזה צדיק, ועל ידי הצדיק ההוא עולה גם נשמת הגר. ואפשר שענין זה שאלה רות

מבועז שיגאלנה שתתלבש נשמתה בנשמחו ועל ידו תעלה נשמתה למעלה לראות פני השכינה בעת שעולות שאר הנשמות. וזה יהיה לה אם יקח אותה לאשה פה בעולם הזה. בודאי תדבק נשמתה בנשמתו ויגאלנה. וזה שאמרה ופרשת כנפיך על אמתך הכונה על המלבוש שלו שמה כי היא גיורת ערומה ולא תוכל לעלות ולכן יפרוש הוא כנפי מלבושו עליה על נשמתה ותעלה על ידו ואמרה כי גואל אתה, כלומר בודאי צדיק גמור אתה ויש לך כח גדול לעלות ולהעלות אותי עמך על ידך ובודאי על ידך תוכל לגאולני בדבר הזה. ויען ויאמר לה ברוכה את לה' בתי כלומר אינך כשאר הגרים כי ברוכה את לה' ונשמתך תעלה ואין את צריכה לאחרים כי ברוב צדק הטבת ותקנת חסדך שהוא החסד שיעשה עמה שמה השם יתברך בעולם הבא וזהו אחרון שהוא בודאי עולם האחרון, וכמה תקנת והטבת אותו בצדקות ובמעשים טובים שעשית בעולם הזה שהוא עולם הראשון, וזה אומרו מן הראשון כלומר ממעשים שעשית בעולם הזה הטבת חסדך שיעשה עמך לעולם הבא כי מעשיך הטובים רבו למעלה ראש שבחרת אף גם זאת בהיותך אשה יפהפיה לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל הוא ועם עשיר וקדשת עצמך במותר לך, ולכן עתה בתי אל תחשבי שאינך צריכה לגואל בדבר הזה כי נשמתך תעלה לחיות בנועם ה' בלי סיוע אחרים, ולכן אם יש לך שום שאלה אחרת לשאול ממני שאלתי מכאן והלאה ואעשה לך וזה שאמר כל אשר תאמרי אלי אעשה לא אמר כל אשר אמרת אלי, אלא אמר תאמרי לעתיד אבל מה ששאלת אינך צריכה אלי כלל כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את ואינך צריכה לסיוע אחרים. ומ"מ אפילו אם אינך צריכה אני מבטיחך שאם תצטרכי אהיה לך לגואל וזה שאמר ועתה אומנם כי גואל אנכי באמת אם תצטרכי הריני גואל באמת אבל לפי האמת אני חושב שאינך צריכה אלי כי יש לך גואל קרוב ממני שהוא ה' אשר באת לחסות תחת כנפיו ולכן ליני הלילה שהוא העולם הזה הנמשל ללילה והיה בבוקר שהוא עולם הבא אם יגאלך טוב שהוא הקב"ה טוב ומטיב לכל יגאל כמו שאמר הכתוב טוב ה' לכל ואם לא יחפוץ לגאולך וגאלתי אנכי חי ה' ואמר לה שכבי עד הבוקר ע"כ.

באופן אחר פירש הר"י ברכ"ט ו"ל כוונת אומרה ופרשת כנפיך וכו' על דרך מה שאמרו רז"ל במעשה דר' אלעזר בן דורדיא שפירש מן הזונה על ידי מצות ציצית שבאו ארבע ציציותיו וטפתו לו על פניו וטעם הדבר שמצוה זו מגינה על העריות שאמרו רז"ל על פסוק ויקח שם ויפת את השמלה לכך זכה שם לטלית והנה מקור וזכות לטלית וציצית הוא מכח שכיסה את ערות אביו ונוסף לזה שגם כן זכה להיות לו כנען עבד למו ולכן אמרו רז"ל כל המקיים מצות ציצית זוכה לשמשו אלפים ושמונה מאות עבדים, וזה שאמרה רות לבועז שמא תחשדני לזונה ח"ו הלא ופרשת כנפיך היינו הציצית, ומזה תדע כי צנועה אנכי שהציצית מגינה על העריות כנז"ל, ע"כ.

ויחרד האיש וילפת! אמרו רז"ל במדרש התחיל למשמש בשערה אמר הרוחות אין להם שער, אמר לה מי את וכו' וקשה דבשיתא סדרין במס' עירובין דף ק' אמרינן בקללות שנתקללה האשה שמגדלת שער כפלוגנית, ופירש רש"י שד. אלמא יש להם שער? וראיתי בס' חסידים שכתב וזה לשונו ולמה קורא לשדים שעירים שלשדים זכרים יש להם שער בראשם והנקבות אין להם שער בראשם, לכן בועז הניח ידו על ראש רות, כשראה שיש לה שער שאל אותה בת מי את

בתי ע"כ. אך קשה לזה מה שאמר מגדלת שער כפלוגית שמשמע דגם הנקבות יש להם שער ? ושמה דוקא היא יש לה שער שהיתה חוה ראשונה או לאו דוקא אלא רוצה לומר כזכרים וזה שאמר רש"י עד (ועיין מה שכתב בילקוט חדש ערך כשפים).

והנה אשה שוכבת מרגלותיו, אמרו במדרש והנה אשה טהורה מכל הנשים שוכבת מרגלותיו ופירש הרב במתנות כהונה הנה אשה משמע מוכנת ומזומנת כמה דאת אמר משה משה ויאמר הנני עכ"ל. ויש לדעת מאי עדיפותא דרות בטהרתה מכל הנשים. ואפשר לומר על פי מה שכתב הרב בטורי זהב ביורה דעה סי' קצב דמי שתבעוה לינשא צריכה לשמור שבעה נקיים משום חמוד ואיך רות עד שלא תבעוה לינשא קאמרה ופרשת כנפיך ? ותירץ דאם תבעוה ובא שעתה יבא עליה אינה צריכה לשמור שבעה נקיים והיינו טעמא דתמר עיין שם וזה שאמר והנה אשה מוכנת לבא עליה מיד והיא טהורה מכל הנשים דכל הנשים אף אם תבעוה בטהרתה כיון שאינה מוכנת בשעת התביעה צריכה לשמור שבעה נקיים משום חמוד אבל היא אשתני למעליותא שהיא מוכנת בעת התביעה ויכול לבא עליה בה שעתא.

ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה. יובן במה דיך להבין דאיך געמי הצדקת תשלח חיפה בנשים רות לשכב עם. ראש השלישים בלי כתובה וקידושין ואפשר דדבר זה האמור בנעמי זרות לא עלתה על דעתן ח"ו שרות תשכב עם בועז בלי נישואין שלא תאבה אליו כי אם בשבעה ברכות וכתובה כדת משה וישראל, רק זאת העצה היא שישאנה, וקשטה את עצמה למצא חן בעיניו שיתרצה לישא אותה לא זולת. וכן פירש רש"י ז"ל ופרשת כנפיך לשון נישואין, ומשמע דשאלתה כהוגן שישאנה על ידי חופה וקידושין והשתא זה אומרה אנכי רות אמתך כלומר אל יעלה על לבך זו היא ביאה שכאתי עז הלום ואני שוכבת אלי תבא כדרך כל הארץ. לא ככה אלא עיניך לנוכח יביטו כי אנכי רות ואמרו רז"ל שרותת מהעבירה ומתחילה ועד סוף אנכי רות רותתת מן העבירה. ולא עלתה על לבי דבר אחר רק ופרשת כנפיך לשון נישואין כדת מה לעשות, ולפי מה שכתב רב האר"י ז"ל שצריך לשכב עם הטלית קטן ואשכחן בפרק התכלת שהציצית הציל לאותו תלמיד מהעבירה לכך נקטה לשון זה ופרשת כנפיך לרמוז בכלל הדברים שיפרוש הציצית אשר על כנף בגדו והוא יהיה למגן לו אך עיקר אומרו ופרשת כנפיך לומר שישאנה.

כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את. אפשר לומר במאי שפירשו רז"ל על פסוק רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה כי שלמה המלך היה מונה שבת האשת חיל בכמה מעלות והוא רחוק שכל השלמיות ימצאו באשה אחת אבל בין כמה נשים אפשר לימצא כל השלמיות זו במעלה אחת וזו באחרת וזו בשלימות אחרת באופן שבין כולם ימצא השלמיות. וזה אומרו רבות בנות כלומר כי בכללן של רבות בנות שם אתה מוצא עשו חיל אתה, ואת עלית על כולנה שכל השלמיות ימצא בך לבד עכ"ד וזה אפשר שכיון בועז באמור לה כי יודע כל שער עמי כי כל מעלות אשת חיל ימצא בך לבד והוא מלתא דלא שכיחא כי רבות בנות עד שיעשו חיל ואת עלית (מהרב חיד"א ז"ל).

ויקח בועז את רות ותהי לו לאשה. הכוונה דלא כמו שעלתה על דעת הגואל דמשום עשה דיבום שהיא והורע פסול כמו שאמרו דליתא אלא שהיא מואבית מואבי ולא מואבית, וזה שאמר ויקח בקנין דאורייתא, ולא כמו היבמה דאין צריך קדושין מדאורייתא. ותהי לו לאשה, אשה ההגונת לו אשה ולא יבמה, כי היא מותרת דמואבית אינה אסורה.

ויקח בועז את רות ותהי לו לאשה ויתן ה' לה הריון ותלד בן. פירש מהר"ם אלשיך ז"ל בס' בשורת אליהו ז"ל שאמר הריון לרמוז לנו ענין גדול, שהריון עולה במספר רע"א כמספר ימי תשעה חדשים, שעשה לה הקב"ה נס לסוף תשעה חדשים לא פחות ולא יותר משום דבועז מת באותה לילה, ואם תלד למקוטעין אפשר שיאמרו שנתעברה מאחר שהיתה הולכת בשדה ואם היתה יולדת אחר תשעה חדשים יום או יומים יאמרו אחר שמת בועז נתעברה מאחר לכן לצאת ידי כולם נתן לה ה' הריון כלומר שתלד למס' הריון רע"א תשעה חדשים בדיוק לא פחות ולא יותר שמיום שנודוגה עם בועז עד שילדה היו רע"א יום שהם תשעה חדשים שלמים ע"כ.

ויאמרו כל העם אשר בשער וכו' יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאח אשר בנו שתיהם את בית ישראל ועשה חיל וכו'. פירש הר' בס' עץ חיים ז"ל במה שכתב הרב נחלת עזריאל ז"ל וזה לשונו לא מפסול המשפחה ולא מרות המואבית הוא בא כלומר לפי שרות מזרע לוט שבא על בתו וזהו פסול המשפחה ע"כ. ואיתא בפרקא קמא דחולין מנא הא מלתא דאמור דבנן זיל בתר רובא, מהכא דכתיב מכה אביו ואמו מות יומת, וליחוש דילמא לאו אביו הוא אלא משום דאמרינן זיל בתר רובא, ורוב בעילות מן הבעל עכ"ל. עוד נקדים מאי דאיתא בסנהדרין וז"ל גר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה יש לו שאר אם ואין לו שאר אב. הא כיצד נשא אחותו מאביו יקיים, אחותו מן האם יוציא, שהיה ר' מאיר אומר כל העריות שהיא משום שאר אם יוציא, מן האב יקיים ופירש רש"י ז"ל דקסבר ר' מאיר אחותו מן האם אסורה לבני נח, מן האב לא, עיין שם. ונלאיתי למצוא טעם לזה, למה נאסר לבני נח אחות מצד האם ולא מצד האב? ומצאתי שרב א' אשכנזי תירץ משום דהעם סוברים ממשפחת האם קרוי משפחה אבל ממשפחת האב לא קרוי משפחה שמא זינתא אמו, ומאן יאמר שזה אביו לכן אמר יקיים עכ"ל נשמע מדבריו דלא אזלינן בתר רובא דאם אזלינן בתר רובא גם אחותו מן האב יוציא שרוב בעילות הן מהבעל כמו שאמרנו לעיל במס' חולין והשתא נבין ממה שכתוב בסנהדרין וזה לשונו אמר ר' נחמן גוי מותר בביתו ואם תאמר למה לא נשא אדם את בתו כדי שישא קין את אחותו וכו', ולכאורה קשה מנא ליה לר' נחמן שמותר לגוי שישא את בתו משום שהגויים לא סבירא להו דאזלינן בתר רובא ואין סוברים שרוב בעילות מן הבעל לכן אמר ר' נחמן שגוי מותר בביתו דמי יאמר שהיא בתו. ומפה ידענו שגוי הבא על בתו אין לו חטא משפט מות כלל ועיקר, אמור מעתה שעמון ומואב לאו פסול משפחה יחשבו מטעם הנזכר ודוד שבא מרות המואבית רות שבאה מלוט שבא על בתו מורה לא יעלה על ראשם. ואם אמור יאמר לך אדם שדוד בא מפסול משפחה אמור לו אין אסור כלל דגוי מותר בביתו ומי יאמר שהיא בתו דלא אמרינן רוב הבעילות מהבעל, ובדאי דברים אלו סניגורים על יעקב אבינו ע"ה ומעדין עליו שאין עול בחיקו על שגשג

שתי אחיות שהרי בילקוט הראובני ערך זיווגים איתא שרתל ולאח לא היו אחיות רק מן האב ולא מן האם וכן איתא במפרשים דארבע אמהות היו מאב אחד ולא מן האם וא"ת, הא היו אחיות מן האב, קיימא לן דאין זכות לגוי עכ"ל. והשתא תבין כוונת המאמר ופוק חזי כונת דוד המלך ע"ה לאומרים עליו שבא מפיסול משפחה ואמר להם אתם מרגיזין אותי על שבאתי מפסול משפחה דהיינו מלוט שבא על בתו, תמתני עליכם איך יעלה על דעתכם לומר כן הרי אמר' ר' נחמן גוי מותר בבתו מטעם שאין זכות לגוי ומטעם זה רות לא מפסולי משפחה תחשב דאם אמת שלוט בא על בתו מי יאמר שהיא בתו דאין זכות לגוי, ואם כן למה אתם מבזים אותי אלא ודאי שדעתכם סוברים שרוב בעילות מן הבעל ואם כן אמרו בלבבכם על משכבכם שאתם באים מן אסור שתי אחיות ודעו סלה, דבשלמא מקודם היה לכם תשובה נצחית דשגי אחיות היו מן האב ולא מן האם ואין זכות לגוי ואין אתם באים מאיסור שתי אחיות אבל עכשיו שאתם מרגיזין עלי ואומרים שבאתי מפסולי משפחה, מוכרח הוא שאתם סוברים שרוב הבעילות הן מן הבעל אם כן גם אתם באים מאיסור שתי אחיות לכן דעו סלה, ודו"ק.

מפה ראינו שאין לדוד פסול מצד רות המואביה מטעם דאין אבות לגוי ומטעם זה אין פסול בשבטי יה ח"ו כלל וכלל וכולם קדושים הם ואין ליעקב אבינו ע"ה שום איסור על נשיאות שתי אחיות והא בהא תליא. ובוה יובן כוונת הפסוק דלעיל והוכח שהיה בן בועז והזקנים. והענין הכי הוא דהזקנים רצו לברך את בועז בזרע של קיימא כמו שאמרו לו ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם וזה היתה כוונתם אבל חששו אפשר שבוועז בהוא פחדא הוה יתיב ובלבבו יתן אומר איך עשיתי את הדבר הזה ולקחתי את רות בת עגלון מאנשי עמון ומואב אשר צייתה לנו התורה לא יבואו בקהל ה' וסוף סוף בא מגזע בישא שבא על בתו ואם יאמרו לו שאין בה פסול משפחה מטעם הנזכר כדאמר רבן גמליאל דאין אב לגוי אפילו שידחה לנו בקנה רצוץ כאומרם שהוא סובר דאזלינן בתר הרוב ורוב בעילות מן הבעל ולא חיישינן למיעוטא לכן אמרו הזקנים והתחכמו בעצמן ורמזו לו בצחות לשונם שאינו כן כמו שהוא סובר, ואמרו לו יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן את בית ישראל ועשה חיל באפרתה, כלומר שאיך יעקב אבינו ע"ה נשא שתי אחיות ובנו שתיהם את בית ישראל אלא ודאי מוכרח אתה לומר שלא היו מאם אחת אלא מאב אחד ואין אבות לגוי ולא אמרינן רוב בעילות מן הבעל אמור מעתה שמוכרח אתה לומר שאין אבות לגוי ואין לה פסול משפחה כלל ורות ראויה וכשרה להרבות בנים ממנה כשם שרתל ולאח בנו שתיהן את בית ישראל גם ביתך יבנה כמותם ועשה חיל באפרתה ע"כ.

באופן אחר פירש הר' ברכ"ט ז"ל משם המפרשים כונת אומרם כרחל וכלאה ולא אמרו כשרה וכרבקה? והוא כי יחשוב בועז ביאתה אליו לאפקירותא תבעה ממנו בפה וזה שאמרו האשה הבאה אל ביתך, וכן לא יעשה, לכן הביאו לו ראיה מרחל ולאח ותמר, רחל אמרה הבה לי בנים לאח אמרה אלי תבא, תמר ישבה בפתח עינים וכולם התעוררו בעצמם וכונתם לשם שמים גם אשה זו הבאה אל ביתך מעצמה היתה כוונתה לשם שמים וקדושה גדולה עתיד לצאת ממנה ע"כ.

ואלה תולדות פרץ וכו'. אפשר לומר על מה שאמרו רז"ל עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים ופירש הר' בס' תולדות חיים שהכוונת שעל ידי

המצות גבראים ממנו מלאכים כמו שאמרו רז"ל, ועוד אמרו רז"ל כל מי שנכפל שמו בידוע שיש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא וחשיב בכללם פרץ, וזה שאמר ואלה תולדות פרץ תיבת תולדות מלא ובמסרה, שני תולדות מלאים האחת זה והשני אלה תולדות השמים והארץ. וכך אמרו רז"ל בשמות רבה (פרשה ז) אתה מוצא כל תולדות שבמקרא חסרים חוץ משנים והם תולדות השמים, ואלה תולדות פרץ הם מלאים שרומז על שני תולדותיהם מלאכים הנבראים על ידי המצות, והבנים ממש. תולדות רוחניים והם המלאכים ותולדות גופניים הבנים תולדות השמים והארץ, מלאכים שנבראים על ידי המצות בשמים והבנים בארץ, וזהו שסיים פרץ פרץ דיש לו בעולם הזה ובעולם הבא, בעולם הזה הבנים ממש ובעולם הבא המלאכים הנבראים ממעשיו הטובים, לכן שניהם מלאים וק"ל ע"כ.

הטעם לשמונה פסוקים שיש ברות שאין מתחילין באות וא"ו, אפשר לומר טעם נכון והוא שסימנם ישע"י באה"ל, והם:

יחן ה' לכם ומצאנה מנוחה וכו'

שובנה בנותי לכנה וכו'

עיניך בשדה אשר יקצרון וכו'

ישלם ה' פעולך ותהי משכורתך שלמה וכו'

באשר תמותי אמות וכו'

אני מלאה הלכתי וכו'

הלהלן תשברנה עד אשר יגדלו וכו'

ליני הלילה והיה בבוקר וכו'

על פי מה שאיתא בגמרא דדוד מותר לבוא בקהל משום דכתיב כל כבודה בת מלך פנימה, במערבא אמרי משום דכתיב ויאמרו הנה באוהל, ללמד שדרך הנשים להיות צנועות וכתבו רז"ל דמאי הוצרך להביא מקרא זה ולא הסתפק מפסוק כל כבודה הטעם משום דפסוק זה דוד המלך ע"ה אמרו, לכך הוצרך להביא ראיה מן התורה וידוע דרות ניתנה ליכתב משום יחוס דוד המלך ע"ה לכן כדי להורות שהוא מותר לבא בקהל לכן הניח שמונה פסוקים אלו בלא וא"ו והסימן שלהם ישע"י באה"ל להורות דהישע של דוד הוא מתיבת באהל דכתיב בתורה ודוקא כי נכון הוא.